

فصلنامه اصلاح و تربیت

ویژه نامه بررسی اندیشه های قضایی
مقام معظم رهبری
با برگزاری اجلاسیه سازمان زندان ها و
اقدامات تامینی و تربیتی کشور و مشارکت
پژوهشگاه قوه قضاییه

سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور
معاونت توسعه و مدیریت منابع
دفتر آموزش و پژوهش

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سرشناسه: فصلنامه اصلاح و تربیت
عنوان و نام پدیدآور: سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور
مدیر مسئول: دکتر ابراهیم صالحی عمران
مشخصات ظاهری: انتشار دیجیتال

شاپا: ISSN ۲۰۲۰۶۷۸۴

شماره دو زمستان ۱۴۰۲

پروانه نشر کتاب

شماره پروانه: ۲۷۱۲
تاریخ آئین: ۱۳۸۰/۰۱/۱۹

پایگاه نشر: شماره اول و مقرات آئین مراکز، موسسات، کانون ها و بخش های فرهنگی و تفریحی برآین ها بصورت ۱۷/۶/۱۳۷۵ شماره ای عالی انقلاب فرهنگی و آئین نامه اجراء صدور پروانه نشر، با انتشار کتاب توسط انتشارات سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی

پرسرشناسی: ابراهیم صالحی عمران فرزند حبیب الله شماره ردیفی: ۲۴۰۱۶۲۶۴ آسان تهران دشرستان تهران مؤلف: موفقت بی. ش.

تاریخ: ۱۳۰۲/۰۱/۰۴ تا تاریخ: ۱۴۰۲/۰۱/۰۴ بدست چهار سال اعتبار دارد.

نشانی: سعادت آباد - بلوار شهرداری شمالی نیش کوچه شهید نظری (رز) ساختمان شماره ۱ سازمان زندان ها قفسه: ۲۳۳۵۶۲۰۰
طبقه ی سوم دفتر آموزش و پژوهش و کد پستی: ۱۱۹۸۷۶۹۵۶۷

فراخوان آثار و مقالات جهت شرکت در همایش ملی اندیشه‌های قضایی رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی)

محور فراخوان اندیشه‌های قضایی مقام معظم رهبری در خصوص اصلاح و تربیت و درمان
(بازاجتماعی کردن) زندانیان با تأکید بر موضوعات ذیل:

- پیشگیری از جرم و کاهش جمعیت کیفری زندان
- نقش زندان به‌عنوان آموزشگاه نیکی‌ها
- تغییر نگرش، توانمندسازی و بازاجتماعی نمودن زندانیان به‌ویژه مددجویان و زندانیان نسوان
- حرفه‌آموزی، اشتغال و ارتقاء معیشت زندانیان و خانواده‌های آنان
- بهره‌گیری مناسب از تأسیسات قضایی با رویکرد عدالت ترمیمی و بازگشت سعادتمندانه زندانیان به جامعه
- اقدامات حمایتی و مراقبت‌های بعد از خروج زندان
- استحکام بنیان خانواده زندانیان و مشارکت آن‌ها در امر اصلاح و تربیت زندانیان

از همکاران محترم و علاقمندان دعوت می‌شود تا آثار و مقالات خود را حداکثر
تا تاریخ ۱۵ شهریور ماه سال جاری از طریق واحد آموزش و پژوهش ادارات کل استانی به دفتر آموزش و پژوهش
سازمان ارسال نمایند.

بدیهی است آثار برتر و منتخب ضمن ارائه در همایش ملی، از طریق سازمان مورد تقدیر و حمایت قرار می‌گیرد.

برگزارکننده: دفتر آموزش و پژوهش سازمان

اندیشه‌ها و تدابیر رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله خامنه‌ای (مدظله العالی) در جایگاه ولایت امر، همواره نقش به‌سزایی در شناساندن مسیر حرکت جامعه در جهت تحقق اهداف و غایات انقلاب اسلامی و شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی داشته است. قضای اسلامی و حکمرانی قضایی نیز به‌عنوان یکی از مهمترین موضوعاتی که با حیثیت اسلام و نظام اسلامی پیوند خورده است، با حساسیت فراوان در مجموعه بیانات رهبری (مدظله العالی) مورد توجه قرار گرفته و در دیدار سالانه با مسئولان و کارکنان قوه قضاییه در سالیان متمادی و همچنین احکام مربوط به انتصاب روسای قوه قضاییه در چهاردوره تصدی، بارها بر نقش حیاتی و تعیین‌کننده دستگاه قضا در پیشرفت جامعه به سمت اهداف اسلامی تاکید شده و رهنمودهایی برای استمرار حرکت و تحول دستگاه قضا ارائه شده است. بازخوانی منظومه فکری رهبری (مدظله العالی) در رابطه با قضا و حکمرانی قضایی و استخراج موضوعات و نظام مسایل مورد نظر از میان بیانات و رهنمودها به منظور ترسیم بایسته‌های قضا و حکمرانی قضایی در گام دوم انقلاب و طلوعه اولین دهه از چهله دوم انقلاب اسلامی، دغدغه‌ای بود که موجب شد تا تدوین منشور قضا و حکمرانی قضایی و بایسته‌های آن مورد توجه و تاکید ویژه رییس قوه قضاییه قرار گیرد. مجموعه‌ای که می‌تواند با شناسایی کلیدواژه‌ها و محورها و در نهایت مقوله‌های پرتکرار و طبقه‌بندی موضوعی و تحلیل محتوای آن‌ها سیمای قضای مطلوب و در تراز انقلاب اسلامی را نشان دهد و نقشه راه دستگاه قضا برای دوران جدید تحول و تعالی دستگاه قضا قرار گیرد. بر همین اساس طی فراخوانی به کلیه استان‌ها تعداد ۲۹ مقاله مرتبط دریافت و پس از بررسی‌های لازم ۹

عنوان آنها انتخاب و به دبیرخانه همایش ارسال گردید که خوشبختانه ۲ عنوان از آن ها نیز در قالب مقاله برتر معرفی گردیدند. متعاقباً سازمان زندان ها با دعوت از صاحب نظران و اساتید مجرب، اقدام به برگزاری اجلاسیه سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور با مشارکت قوه قضاییه و با محوریت پیشگیری از وقوع جرم و بایسته های نظام سازی اصلاح و تربیت در دوم بهمن ماه نمود که امیدواریم با اهتمام به فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و اندیشه های قضایی ایشان در ابعاد مختلف تقنین، فرهنگی، دادرسی و ... شاهد بالندگی دستگاه قضا باشیم.

دکتر ابراهیم صالحی عمران

محورهای بیانات رهبری مرتبط با زندان

▶ سیاست‌گذاری قوه قضائیه برای به حداقل رساندن مجازات زندان

... در مجموعه‌ی قوه قضائیه کاری کنید که مجازات زندان به حداقل برسد؛ این احتیاج دارد به تدبیر. البته تدابیری اتخاذ شده؛ بعضی درست، بعضی نادرست - که نمی‌خواهیم وارد جزئیات و مسائلمش بشویم - لکن مجموعاً زندان یک پدیده‌ی نامطلوب است؛ مشکلات زندان، تبعات زندان، تبعاتی که برای خود زندانی پیش می‌آید، تبعاتی که برای خانواده‌ها پیش می‌آید، تبعاتی که برای محیط کار پیش می‌آید. بنابراین سیاست قوه قضائیه را این قرار دهید و دنبال کنید؛ فکر کنید، راه پیدا کنید، علاج‌جویانه؛ یکی باید این باشد که مسئله‌ی زندان حل شود؛ هم از جهت اینکه جنبه‌ی مجازاتی زندان تبدیل نشود به یک شیء دیگر؛ دوم اینکه هر چه ممکن است، مجازات زندان کاهش پیدا کند و تبدیل شود به مجازات‌های دیگر، تا تبعات زندان دامنگیر جامعه نشود.

(بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه - ۷/۴/۱۳۹۱)

محورهای بیانات رهبری مرتبط با زندان

▶ زندان‌زدایی با فکر درست و برنامه‌ریزی

درباره‌ی محکومان باید گفت که ما نباید خیال کنیم عدالت درباره‌ی کسی که محکوم به زندان شده، این است که او را به زندان بیندازیم و سر موعد هم آزادش کنیم. این، فقط بخشی از عدالت است. بخش دیگر این است که زندان برای او جایی نباشد که او را فاسد یا فاسدتر کند یا شخصیت او را از بین ببرد یا خانواده‌ی او را بیچاره کند. این گرایشی که امروز در قوه قضائیه برای زندان‌زدایی هست، بسیار نقطه‌ی مثبت و خوبی است. البته بدون تردید کار بایستی با نظم، با ترتیب، با انضباط، با فکر درست و با برنامه‌ریزی انجام بگیرد، لکن جهت درست، همین جهت است و ما نباید یک گوشه‌یی را که خود موجب نابودسازی اصالت‌ها و شرافت‌ها و ارزش‌هاست، درست کنیم. **(بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه**

قضائیه - ۷/۴/۱۳۸۳)

محورهای بیانات رهبری مرتبط با زندان

► **ضرورت فکر جدی کردن برای علاج مسئله افزایش تعداد زندانیان**

[این مسئله افزایش تعداد زندانیان] از زوایای مختلف مالی، خانوادگی، اخلاقی و اجتماعی هزینه‌ساز است و باید با تمرکز بر راه‌حل‌های مختلف، برای علاج آن فکری جدی کرد. (بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه - ۷/۴/۱۳۹۴)

محورهای بیانات رهبری مرتبط با زندان

► **ترویج فرهنگ صلح و سازش در جامعه به منظور جلوگیری از افزایش تعداد زندانیان**

ترویج فرهنگ صلح و سازش در جامعه و آسیب‌شناسی و تقویت شوراهای حل اختلاف در افزایش نیافتن تعداد زندانیان مؤثر خواهد بود. برای مقابله با تبعات منفی افزایش زندانیان مالی و زندانیان مواد مخدر نیز باید دنبال پیشنهادها و راه‌حل‌های تازه‌ای بود. (بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه - ۷/۴/۱۳۹۴)

محورهای بیانات رهبری مرتبط با زندان

▶ برنامه‌ریزی و طراحی برای مجازات‌های جایگزین زندان

باید با استفاده از افراد صاحب‌نظر و کارشناسان مجرب، برای مجازات‌های جایگزین زندان برنامه‌ریزی و طراحی شود.
(بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه - ۹/۴/۱۳۹۵)

محورهای بیانات رهبری مرتبط با زندان

▶ مدیریت زندان در جهت حل مشکلات زندان‌ها و تبدیل‌شدن به آموزشگاه نیکی‌ها

نکته‌ی دیگر، مسئله‌ی حل مشکلات زندان‌هاست. خیلی مسئله را باید جدی گرفت. البته سیاست حبس‌زدایی - که جزو سیاست‌های رئیس محترم قوه بوده است و جزو این کارهایی است که تصمیم‌گیری شده و اقدام شده است - بسیار کار خوبی است؛ لکن به‌هرحال وجود حبس و وجود زندان یک واقعیتی است. بایستی مدیریت ما در امر زندان جوری باشد که زندان به‌معنای واقعی کلمه آموزشگاه نیکی‌ها شود. این‌ها را باید جزو کارهای بزرگ شمرد؛ جزو مسائل مهم به حساب آورد. این‌ها چیزهایی است که به خود قوه قضائیه ارتباط پیدا می‌کند. مدیریت‌های مربوطه بایستی حداکثر تلاش را برای این مسئله بکنند. البته در زمینه‌ی کم کردن تعداد زندانی‌ها با عفو و مرخصی، که این هم مباحث طولانی‌ای دارد، ما، موضوع را با مسئولین محترم قوه و با رئیس محترم قوه در میان گذاشتیم، می‌گذاریم، بحث می‌شود؛ به‌هرحال بایست برای این کارها راه علاج حقیقی پیدا کرد. این جزو آن اولویت‌هایی است که در زمینه‌ی ارتقاء قوه قضائیه به‌نظر رسید و گفته شد. **(بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه - ۵/۴/۱۳۸۷)**

کلیات

برگزاری اجلاس بررسی اندیشه های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) با
 رویکرد کاهش جمعیت کیفری، نظام سازی اصلاح و تربیت و استحکام
 خانواده و مراقبت بعد از خروج

فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

هر کس انسانی را بدون ارتکاب قتل یا فساد در روی زمین بکشد، چنان
 است که گویا همه انسانها را کشته و هر کس انسانی را از مرگ نجات
 دهد، چنان است که گویی همه مردم را زنده کرده

مقدمه

برگزاری اجلاس سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور در تاریخ دوم
 بهمن ماه ۱۴۰۲ با حضور ریاست محترم سازمان، معاونین و مدیران سازمان، مسئولین
 قوه قضاییه و پژوهشگاه قوه قضاییه وزارت دادگستری و اساتید و محققان و صاحب
 نظران عرصه های مختلف جرم شناسی، حقوق و قضا، روانشناسی جامعه شناسی و
 مددکاری و تعلیم و تربیت و همچنین جمعی از صاحب نظران تشکیل شد و طی ساعت
 ها هم اندیشی با محوریت اندیشه های رهبری برگزار گردید. در ابتدای جلسه هم
 اندیشی، دکتر صالحی عمران مدیرکل دفتر آموزش و پژوهش سازمان زندان ها و
 اقدامات تأمینی و تربیتی کشور ضمن خوش آمد گویی به میهمانان و مدعوین به این
 نکته اشاره داشتند که این نشست در راستای برگزاری همایش بزرگی است که توسط
 پژوهشکده قوه قضاییه تحت عنوان بررسی اندیشه های قضایی مقام معظم رهبری
 (مدظله العالی) با حضور مقامات قضایی اجرایی و قانون گذاران و اساتید و محققان
 برجسته کشور برگزار خواهد شد بنابراین از اهمیت بالایی برخوردار می باشد. وی افزود:
 از آنجا که اقدامات سازمان زندان ها به عنوان یکی از محورهای بحث این اجلاس با
 موضوع پیشگیری وقوع جرم و بایسته های نظام اصلاح و تربیت می باشد با دستور
 ریاست محترم سازمان اجلاس ای پیرامون مباحث اندیشه ها و بیانات مقام معظم

رهبری (مدظله العالی) در حوزه پیشگیری از وقوع جرم و بایسته های نظام اصلاح و تربیت شکل گرفت. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مطالب بسیار ارزشمندی حول محور مدیریت زندان به ما گوشزد نموده اند که برخی از کلیدواژه ها: سیاست گذاری قوه قضاییه برای به حداقل رساندن مجازات زندانیان، زندان زدایی با برنامه ریزی صحیح، لزوم ترویج فرهنگ صلح در جامعه، جلوگیری از افزایش تعداد زندانیان، ضرورت تفکر جدی به منظور حل مسایل اصلاح و تربیت و تعداد زیاد زندانیان، برنامه ریزی و طراحی برای مجازات، جایگزین های زندان ها و همچنین تبدیل زندان به آموزشگاه نیکی ها می باشند.

در این همایش که در راستای اندیشه های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) برگزار میگردد. با اهداف عمومی و تخصصی، پیاده سازی اندیشه های قضایی رهبر معظم انقلاب اسلامی در حوزه ماموریت های و وظایف سازمانی، نظام اصلاح و تربیت و باز اجتماعی شدن زندانیان، تحول در نظامات و فرایندهای نهاد زندان بر اساس الگوی اسلامی، عدالت ورزی و مبانی علمی و همچنین تحول در مدیریت زندان ها با الگو پذیری از مبانی فقهی و اسلامی انجام می پذیرد و بنابر اهمیت و نقش آن در تحولات، شورای پژوهشی سازمان طی سه جلسه تخصصی و ساعت ها تلاش و برنامه ریزی علمی و اجرایی این مراسم را تدارک دیده است که به تفصیل ارائه میگردد:

نشست اول: کاهش جمعیت کیفری

با مدیریت دکتر توجهی با محور های مورد بحث:

۱. اصل کار بست حداقلی حبس

۲. استفاده از جایگزین های عام و خاص حبس

۳. سازمان دهی اجرای احکام کیفری

نشست دوم: نظام سازی اصلاح و تربیت

با مدیریت دکتر صرامی با مباحث ذیل:

۱. افق گشایی در عرصه اصلاح و تربیت با مطالبه گری از دستگاههای ذیربط

۲. اصلاح روشها و رویه های موجود در امر اصلاح و تربیت مبتنی بر شواهد

علمی

نشست سوم : استحکام خانواده و مراقبت بعد از خروج

با مدیریت دکتر روشن و محور های گفت و گوی ذیل:

- ۱- اقدامات و دستاورد ها در عرصه تحکیم ارتباط خانوادگی زندانیان
 - ۲- بررسی ساز و کارهای کاهش اثرات منفی زندان برای خانواده زندانیان
- همچنین دبیر علمی سه نشست فوق بر عهده دکتر فرجیها است که در ارائه موضوعات، رعایت ساختار مشارکت در مباحث ، بارش افکار، کار گروهی و مدیریت زمان مطلوب و جمع بندی هایی نظارت می کنند.

مدل ارائه مطلب در هر بخش نشست تخصصی به شرح ذیل می باشد:

۱. توضیح بیان مسئله: شامل: مقدمه، پیشینه و کلیاتی برای ارائه موضوع
۲. شرح برنامه و اقدامات: شامل: ارائه گزارش عملکرد وضعیت موجود
۳. تحلیل وضعیت SWOT: شامل: ارزیابی وضعیت داخلی و خارجی با تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدها
۴. راهکار اجرایی: شامل و: ارائه حداقل سه راهکار اجرایی قانونی متناسب با موضوع
۵. بیانیه پایانی: اعلام نتایج و جمع بندی مطالب و ارائه راهکارهای علمی برای تحقق بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) خواهد بود.

- سخنرانی دکتر محمدی ریاست سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور و رییس شورای تحقیقات:

ایشان ضمن خیر مقدم به حاضرین در ابتدا اشاره داشتند: به تعبیر حضرت یوسف که در زندان مصر اینطور نوشتند: "هذا قبور الاحیاء، بیت الاحزان، تجربه الاصدقاء و شماتة الاعداء" یعنی تعبیر حضرت یوسف درباره زندان مصر اینطور نوشتند: که زندان گورستان زندگان و خانه ی غم ها است و همین کفایت میکند که ما بتوانیم وضعیت تلخ زندان را برای جوامع بشری تشریح کنیم ایشان خاطر نشان کردند که در حقوق کیفری امروزی، حبس شاکله ی حقوق کیفری و شایع ترین دست آویز برای مواجه با جرم و مجرم است. در قرن هجدهم میلادی مجازات حبس ابزاری نو برای جایگزین های مجازات خشن شد و از همین جهت در آن زمان گفتند که حبس مرکز ثقل عدالت کیفری است.

متعاقب آن در قرن نوزدهم میلادی با توجه به رواج اندیشه های جرم شناسی و کیفر شناسی حبس، زندان را یک نهاد اصلاح و درمان تبیین کردند و بدین ترتیب اصلاح و تربیت مجرمین مهم ترین هدف مجازات شد. در سایر اهدافی که برای مجازات پیش بینی شده است همانطور که مستحضر هستید یکی از اهداف زندان تنبیه مجرم است و یکی دیگر تشفی خاطر بزه دیده و همچنین اهداف دیگری وجود دارد اما قطع به یقین مهمترین هدفی که برای مجازات ذکر میکنند بحث اصلاح و تربیت است و شاید بر این اساس است که در سال ۱۳۶۴ در زمان تاسیس قانون سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور مهمترین رسالت و مأموریتی که برای سازمان، توسط قانون گذار تعیین شده، اصلاح و تربیت مجرمین است. اما رفته رفته کارشناسان به فکر جایگزین های حبس نیز افتادند و در واقع یک فرصت دوباره برای بازگشت به زندگی و تصحیح رفتار به مجرمین در جامعه داده اند و همانطور که مشخص است قانون گذاران ما در سال ۱۳۹۲ چه در قانون ماهیتی در قانون مجازات اسلامی و یا در قانون شکلی در قانون آیین دادرسی کیفری بحث مربوط به استفاده از تاسیسات نوین کیفری را در خصوص جایگزین های زندان پیش بینی کرده اند. در دوران تحول در قوه قضاییه، پژوهشگاه قوه قضاییه و سازمان زندان ها نسبت به برگزاری همایش تخصصی برگرفته از اندیشه های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) پیرامون محور نظام سازی اصلاح و تربیت اهتمام کردند که موضوع اصلی این جلسه است. در واقع برای مراقبت در بستر اجتماعی، بازسازی اجتماعی زندانیان مشاهده میشود که اندیشه هایی که به عنوان جایگزین های مجازات حبس پیش بینی شده است این واژگان در حقوق کیفری ما هم نهادینه شده است جا دارد از حسن ابتکار دکتر هادی و همکارانشان در پژوهشگاه قوه قضاییه تقدیر و تشکر کنیم. یادآور می شود همایشی در ۱۷ بهمن سال جاری در ۷ محور که موضوعات مختلف و در واقع که نیازمندی های قوه قضاییه است انشالله تشکیل خواهد شد و همانطور که دکتر صالحی عمران اشاره داشتند اجلاس امروز پیش درآمدی است برای محور های هفت گانه ی که در این همایش که در آینده ی نزدیک به امید خدا تشکیل خواهد شد و دکتر هادی قطعاً اشاره تفصیلی به این موضوع خواهند داشت.

اگر برآیند این هم اندیشی که در هفدهم بهمن برگزار خواهد شد دسترسی به یک مدل برای تحقق بیاینات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در این حوزه باشد به هدفی اصلی رسیده ایم. و به طور خلاصه باید خاطر نشان کرد که هدف ما این است که آیه ی کریمه ی *وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا* که زینت بخش آرم سازمان نیز است انشاءالله در حوزه ی زندان نمود عینی پیدا کند. خالی از لطف نیست که این نکته هم یادآوری گردد که ما ادعایی نداریم که تمامی مجرمین در مسیر اقدامات تعلیمی و تربیتی قرار بگیرند. در این راستا سعدی علیه رحمه می فرماید "پرتو نیکان نگیرد هر که بنیادش بد است / تربیت نا اهل را چون گردکان بر گنبد است". به هر جهت در صدر اسلام هم لسانی گویا تر از نبی مکرم اسلام پیغمبر رحمه العالمین نبود اما امثال ابوجهل به مسیر هدایت نیامدند. بنابراین این اقدامی که ما می خواهیم انجام دهیم در راستای نظام سازی اصلاح و تربیت برگرفته از اندیشه های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در حوزه ی زندان، یعنی اهتمام برای آن افرادی که در واقع این بستر در آن ها وجود دارد که ما می توانیم با طراحی مدلی به هدف نهایی برسیم انشاءالله.

• سخنرانی دکتر هادی ریاست پژوهشگاه قوه قضاییه و عضو شورای تحقیقات سازمان زندان ها:

ایشان با سلام و تشکر از برگزارکنندگان و مدعوین با تاکید بر بخشی از فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) که فرموده اند: لاکن زندان یک پدیده نامطلوب است و در جای دیگر می فرمایند زندان تبدیل شود به آموزشگاه نیکی ها، مشکلات زندان و تبعات زندان و تبعاتی که برای خود زندانیان و همچنین خانواده های آن ها پیش می آید بنابراین سیاست های قوه قضاییه را این قرار بدهید و دنبال کنید و یک راه حل پیدا کنید که مساله زندان حل شود، هم از جهت اینکه جنبه مجازاتی زندان تبدیل نشود به یک شی دیگر دوم اینکه هر چه ممکن است مجازات زندان کاهش پیدا کند و تبدیل به مجازات دیگر شود تا تبعات زندان دامنگیر جامعه نشود بنابراین باید با استفاده از افراد صاحب نظر و کارشناسان مجرب برای مجازات های جایگزین زندان برنامه ریزی و طراحی شود.

ما با توجه به فرموده ی حضرت آقا با دو موضوع مهم مواجه هستیم اول اینکه در رابطه با کل قوه قضاییه و مقام قضا است، که در نکات قبلی اشاره شد به وضوح دیده می شود. اینکه در اندیشه ایشان زندان پدیده نامطلوبی است به این معنی که هر فعالیتی بخواهد صورت بگیرد از زمان تدوین قانون و از زمانی که رای صادر و اجرا میشود و برنامه هایی که برای زندان داریم با این الگو واره مواجه هستیم که زندان پدیده ی مطلوبی نیست. دوم اینکه باید به این نکته اشاره کرد که ایشان در رابطه با بحث مجازات جایگزین فرمودند: برنامه ریزی کنید و از افراد صاحب نظر استفاده کنید. اولین هدف ما این است که گفته هایی از رهبر معظم انقلاب که با آن ها مواجه هستیم و دارای مقبولیت عالی هست تبدیل به الگوهای عملی شود و البته بسیاری از فرموده های ایشان در بین گفتگو ها مانده است و تبدیل به یک الگو نشده است. و نکته بعدی این است که ایشان مطالبه گری دارند و فرموده اند که برنامه ریزی کنید و از افراد صاحب نظر استفاده کنید. این مطالبه گری در یک فضای علمی توسط افراد دانشگاهی و حوزوی انجام و کارهای نوینی در قوه قضاییه صورت بگیرد.

به طور خاص هدف از این اجلاسیه اهتمام جدی ما نسبت به سازمان و موضوعات مد نظر مد نظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) درباره علمی اداره کردن زندان هاست که باید به یک الگوی مطلوب برسیم و آن را تبدیل به یک نظام اصلاح و تربیت کنیم. اگر زندان بخواهد درب علمی خودش را به سوی جامعه علمی باز کند بسیاری از مسیرهای علمی که در کشور طی می شود یک ارتقا چشمگیری پیدا میکند، به این دلیل که داده ها و اطلاعات بسیار گران قیمتی در زندان است که به تعبیر بعضی از دوستان که میگویند هر زندانی خودش یک پرونده محسوب میشود که می توان مطالعات مختلفی را بر روی آن انجام داد. اگر این درب بر روی دانشگاه ها و حوزه ها با احتیاط هایی که صورت میگیرد باز شود میتوانیم از جامعه شناسانی که نظرات عالمانه ای دارند استفاده کنیم.

نکته بعدی این است که تمام مطالباتی که رهبر انقلاب اسلامی (مدظله العالی) تاکید دارند این است که مسئله ی کیفی جمعیت زندان حل شود و این موضوع در این همایش بررسی گردد. باید از ابتدای هر طرح که به مجلس ارایه میگردد مجازات حبس و چگونگی آن در نظر گرفته شود و تا انتهای مقصد برنامه ریزی شود. قاضی که رای صادر می کند باید دقیقا فضای فیزیکی زندان را بداند زیرا به تعبیر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، زندان آدم فاسد را فاسدتر میکند و باعث می شود ورودش جلوی اصلاح افراد دیگر را بگیرد.

نشست اول کاهش جمعیت کیفری

"باید با استفاده از افراد صاحب نظر و کارشناسان مجرب، برای مجازات های جایگزین زندان برنامه ریزی و طراحی شود" بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در دیدار رییس و مسئولان قوه قضاییه ۱۳۹۵

• سخنرانی دکتر توجهی عضو شورای تحقیقات سازمان زندان ها و رییس نشست " کاهش جمعیت کیفری "

در خصوص خاستگاه مجازات و خود مجازات نکات مقدماتی را تحت عنوان مطالب طلایی را ذکر نمودند:

اصل اولیه : عدم امکان مجازات دیگری است چه فرد مورد نظر خوب باشد، چه بد، ما حق اعمال کیفر نداریم.

اصل دوم: کیفر اکسیر اعظم نیست، کیفر معجزه نمی کند چه اعدام باشد چه حبس و شلاق باشد.

اصل سوم: در آموزه های دینی مجازات آخرین چاره است، ضرورتی است که راه دیگری وجود نداشته باشد و متن فرمایش امام صادق (ع) است که : " **أَخِرُ الدَّوَاءِ الْكَلْبُ** ". آن آخر داغ می کنند. نه اینکه ابتدا اعمال مجازات کنند.

و باقی نکات از قبیل فرمایش امام علی در رابطه با اعتدال در کیفر در فرمایشات امام علی به وضوح دیده می شود و جمله ای که می فرمایند از مجازات کسی نباید خوشحال شویم.

بنابراین خاستگاه مجازات ها یا شرع است و یا عرف، که بر اساس زمان متحول می شود گفته ای داریم از دکتر نجفی که می فرمودند قرن هجدهم آغاز فعالیت ها اقتصادی و نیروی کار است و قرن نوزدهم نهضت های آزادی بخش که به سمت صلب آزادی رفت و قرن بیستم اقتصاد مهم است و مجازات به سمت جزای نقدی کشیده می شود. در قرن بیست و یکم مجازات به سمت محرومیت ها ست زیرا حقوق اجتماعی مهم است اما مقنن ها در اکثر جوامع با احتیاط حرکت میکنند. در حال حاضر اگر ملاحظه بفرمایید اکثر مجازات ها از سال ۱۳۰۴ حبس بوده و مدتش بیشتر و کمتر می شود. در میان مجازات ها این سه نکته را دقت بفرمایید: کیفر حبس در اسلام کمترین است و در قوانین ایران بیشترین است برای اثبات این صحبت اشاره ای داریم به ماده ۲۸۵ قانون تعزیرات ۲۵۱ مرتبه واژه حبس به کار رفته است. ۲۴ مرتبه هم از

زندان و زندانی صحبت شده است. کیفر حبس در انظار متفکران سه رویکرد نسبت به آن وجود دارد و سه مفروض داریم.

رویداد کلان یک نگاه مثبت افراطی است. در ایران مرحوم خانم دانش می فرمایند مهمترین و موثرترین است، در غرب هم آقای رسی میگوید عالی ترین کیفر در جوامع متمدن است و تعابیری دارد: چاره پذیر، عبرت پذیرو ...

نقطه مقابل منفی افراطی مرحوم دکتر کی نیا می فرماید زندان دانشگاه جنایی است واقع بینانه این است که آقای آنسل می فرمایند که نمی توان با وضع یک ماده قانونی و با اشاره قلم همانگونه که نسبت به اعدام عملی شد زندان هم ملغی کنیم اما می توان آن را از حالت یک ضمانت عادی و یکنواخت خارج کرده و به صورت مجازات استثنایی که تنها در شدید ترین و محدودترین جرایم است درآورد.

در ادامه مفروضات سه گانه این است که کیفر حبس فقط برای افراد ضد اجتماعی و خطرناک یک ضرورت است و استفاده افراطی از کیفر حبس نه به مصلحت فرد است و نه به مصلحت جامعه، و می توان گفت حبس های کوتاه مدت داروی بدتر از درد است. این مقدمات در شورای عالی تحقیقات زندان تصمیم گرفته شد که محورهای این نشست در سه حوزه ارایه شود محور ما کاهش جمعیت کیفری است.

محور اول: اصل اولیه کاربست حداقلی کیفر حبس است و بنده اعتقاد دارم که سر بزنگاه همین جاست با رجوع به کتاب ازدهام در زندان ها به ترجمه دکتر غلامی اولین راهکاری که ارائه شده این است که باید ورودی زندان ها را کم کرد و می تواند این قسمت به عنوان یک مطالبه تقنینی به عنوان خروجی مطرح شود و بالاخره چرا در راستای این صحبت که می گوئیم زندانی ها باید کم شوند چرا از قانون و مجلس استفاده نمی کنیم؟

محور دوم: استفاده از جایگزین های خاص و عام حبس است و این یک مطالبه ی قضایی است که چرا قضات با این همه راهکار بیشتر از حبس استفاده می کنند آیا حبس برای قضات هدف است و یا طریق است؟

محور سوم: سازماندهی اجرای احکام کیفری است که این هم یک مطالبه‌ی اجرایی است مهم این است در این نشست این سه محور هم سو در راستای اندیشه‌های قضایی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ارائه شود.

در محور اول که اصل کاربست حداقلی کیفر حبس است اشاره داریم به جمله‌ای که دکتر هادی نیز اشاره فرمودند: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌فرمایند مجموعاً زندان یک پدیده نامطلوب است، مشکلات زندان، تبعات زندان، تبعاتی که برای خود زندانی و برای خانواده‌های زندانیان دارد. بنابراین سیاست قوه قضاییه را این قرار بدهید و دنبال کنید و فکر کنید راه پیدا کنید و دقت کنید یکی باید این باشد که مسئله زندان حل شود هم از اینکه جنبه مجازاتی اسلام تبدیل نشود به شی دیگر و دوم اینکه هر چه ممکن است مجازات زندان کاهش یابد و تبدیل شود به مجازات‌های دیگر تا تبعات زندان دامن‌گیر نشود.

به عنوان مثال راننده‌ای را که به دلیل بی احتیاطی در رانندگی منجر به فوت و یا صدمات جدی شده است را سه ماه تا شش ماه حبس می‌کنیم اما اگر مجازات این راننده محروم کردن از رانندگی باشد به مراتب تاثیر بیشتر در جامعه خواهد داشت. مثال بعدی: مردی که به زنش نفقه نمیدهد، اگر در حبس باشد نیز نفقه را پرداخت نخواهد کرد.

محور دوم که استفاده از جایگزین‌های عام و خاص است، در اندیشه‌های قضایی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است باید این امر با استفاده از افراد صاحب نظر دانشگاهی و حوزوی و کارشناسان مجرب برای مجازات جایگزین، برنامه‌ریزی و طراحی شود. و نکته آخر راجع به سازماندهی اجرای احکام کیفری است که بسیار حیاتی است. این مسئله حل مشکلات زندان هاست البته مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) می‌فرمایند سیاست حبس زدایی کار خوبیست لکن به هر حال وجود حبس و وجود زندانی یک واقعیت است بایستی مدیریت ما در زندان طوری باشد که زندان به معنای واقعی آموزشگاه نیکی‌ها شود.

بنابراین در سه محور از استادان عالی قدر و قضات می‌خواهیم ما را یاری کنند نسبت به کاربست حداقلی چه توصیه‌هایی دارند؟ نسبت به جایگزین‌ها حبس چه توصیه

هایی دارند؟ چه عام و چه خاص و نسبت به اجرای شایسته مجازات چه توصیه ای دارند؟

• دکتر کاظمی قاضی و معاون دادگستری

موضوعات مربوط به زندان که بحث بسیار مهمی است و محور مهمی از مأموریت دستگاه قضا در اصل ۱۵۶ است هنگامی که مرور کنیم در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به چند محور کلی می‌رسیم در محوری که الآن مورد بحث است یعنی کاهش ورودی، سه راهبرد کلی توسط مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در سیاست‌ها و فرمایشات ایشان مطرح می‌شود:

یک: محور منع مطلق زندانی کردن اشخاص در غیر موارد وقوع جرم و اجرای مجازات است. که در سخنرانی ۱۳۹۱/۴/۷ این نکته را فرمودند. کاهش عناوین جرائم در بند چهارده سیاست‌های کلی قضایی در سال ۱۳۸۲ و در بند ششم سیاست‌های کلی برنامه هفتم ابلاغیه ۱۴۰۱ و سومین مورد هم کاهش استفاده از مجازات زندان در بند چهارده سیاست‌های کلی قضایی ۱۳۸۲ و بند ۲۶ سیاست‌های کلی برنامه هفتم ۱۴۰۱ هست در کنار آن اتخاذ تدابیر لازم در استفاده از مجازات زندان با رویکرد حبس زدایی است در بند ۱۲ سیاست‌های کلی پنج ساله ی قضایی ابلاغیه ۱۳۸۸.

این سه مطلب راهکارهای بسیار کلانی در بحث کاهش ورودی است در بحث منع مطلق زندانی کردن اشخاص سه محور داریم: یک محور زندانی کردن حقوقی اشخاص است، افرادی که به دلیل محکومیت‌های حقوقی به زندان می‌افتند.

در سال ۱۳۵۴ تعهد داد یک که فردی را به دلیل محکومیت مالی زندان نکنیم اما همچنان این اتفاق می‌افتد این امر دو شبهه دارد یه قسم در خصوص کسانی است که به دلیل رد مال زندان می‌افتند یک قسمت دیگر مواردی هست که بازداشت می‌شوند، قید کوتاه بودن حداکثری در خصوص بازداشتی‌ها مطرح شده است و یک حالت سوم هم یک حالت زندان استبرایی دارد فردی که نمی‌تواند جزای نقدی خودش را بدهد زندان شود تا آن فرد مصطلحک شود. ما همچنان این موارد را داریم یعنی از سال

۱۳۹۱ تا سال ۱۴۰۱ که سیاست های کلی برنامه هفتم ابلاغ شده است هیچ اتفاق جدی در این حوزه نیفتاده است.

مورد دوم کاهش عناوین جرائم است در بحث کاهش عناوین جرایم گزارشی حاج آقا قدرتی معاون وقت قوه در جلسه با مسئولین عالی قدر ارائه کردند که از سال ۱۳۸۶ یعنی چهار سال بعد از ابلاغ برنامه ها تا سال ۱۴۰۱ هزار عنوان مجرمانه جدید اضافه شده است در ۲۲۲ عنوان قانون و سومین هم رویکرد کاهش مجازات هست با رویکرد تقنینی که در این حوزه یعنی تنوع بخشی به مجازات ها در حوزه های مختلف الآن دسترسی به آمارها نداریم و آمارها محرمانه است و این باعث شده است که مطالبات اجتماعی در این حوزه از بین برود. نکته قابل اهمیت این است که در سه راهبردی که ابلاغ شده است در واقعیت اتفاقی نیفتاده است از سال ۱۳۸۲ تا ۱۴۰۱ راهبرد همچنان همان است فقط در یک دوره ایی از سال ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۴ ما کاهش جرایم را داریم جز در این تاریخ افزایش جرایم را داریم. بر اساس آماری که بررسی شده در معاونت وقوع جرم قوه و در همان سال ها دغدغه قوه قضاییه کاهش ورودی زندانیان بوده است. فرموده و مطالبه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بعد از ۲۰ سال همچنان باقی است. یک بعد دیگر هم بهتر است در این حوزه ببینیم: یعنی کاهش ورودی از سوی مقامات قضایی در این زمینه و هم کاهش استفاده از مجازات زندان به قضات و هم تبدیل به مجازات های دیگر و هم رعایت بازداشت موقت در ده سال اخیر در آمار بعضی کشور ها به عنوان مثال در اتحادیه اروپا شاهد آمار نزولی هستیم.

• دکتر طاهری استاد تمام دانشگاه و مددکار حرفه ای اجتماعی

چرا زندانیان پس از بیرون آمدن از زندان نه تنها اصلاح نشدند بلکه حتی ممکن است خطرناک تر هم شده باشند. آقای بختیاری مبتکر و مبدع این مراقبت بعد از خروج بود و اکنون سی سال است که فعالیت می کنند و به عقیده بنده بهتر است ارزیابی جدی صورت گیرد که چقدر ایشان توانسته اند کارایی لازم و مورد نیاز را داشته باشند. بنابراین اگر همین نکته را مورد توجه قرار دهیم و تلاش ما منتهی به این شود که زندانی زمانی که از زندان خلاص میشود دیگر به زندان برنگردد. اگر بتوانیم این نکته

را عملیاتی کنیم اطمینان می‌دهم تاثیر بسیار زیادی در کاهش ورودی های زندان خواهد داشت. نکته مهمتر این است که این است که بر اساس نگاه حرفه ای و نگاه علمی موضوع را نگاه کنیم و به عنوان یک مددکار اجتماعی که به موضوع نگاه می‌کنم می‌گویم که چه عواملی باعث می‌شود که یک انسان تخلف می‌کند آیا خود آن فرد به تنهایی مقصر است؟ یا به تعبیر بنده آن فرد بین ده تا بیست درصد مقصر است. بین هفتاد تا هشتاد درصد مجموعه عواملی است که این فرد را در موقعیتی قرار می‌دهد که او به ناچار به دنبال بزه و جرم و جنایت می‌رود. بنابراین اگر ما به دو نکته توجه کنیم همراه با تلاش‌هایی که در حوزه زندان بانی موفق انجام می‌شود، تلاش کنیم کسانی که دوره محکومیت خود را گذراندند دیگر برنگردند و دوم اینکه به مراتب بیشتر از این به شرایط جامعه توجه کنیم. به نگاه بنده زندانی صرفاً یک مجرم نیست این ممکن است فردی باشد که تحت تاثیر شرایط و عوامل به نوعی نتوانسته است در مسیر درست زندگی قرار بگیرند و خطایی مرتکب شدند که قانون آن را مجرم می‌شناسد و باید مجازات شود.

• دکتر برزگر معاون اداره کل قضایی، اجرای احکام و امور مجلس زندان های

استان تهران

به منظور کاهش تعداد ورودی ها به زندان باید به این بحث توجه شود که بازداشت پیش از محاکمه در واقع از دلایل عمده تورم جمعیت کیفری است که در چهارچوب های قانونی موجود در بازداشت پیش از محاکمه نهفته است در برخی از استان ها نسبت بالایی از محبوسین محکوم نشده در میان جمعیت زندانی حضور دارد اطلاعاتی که وجود دارد حاکی از آن است که رابطه ی متقابل و مهمی بین بازداشت پیش از محاکمه و میزان جمعیت زندان ها وجود دارد در مناطق کشور و استان ها این میزان متفاوت است.

این مهم از زوایای مختلف قابل بررسی ست. رسیدگی به پرونده های پیش از محاکمه برای مدت طولانی پشت میله های زندان نگهداری می‌شود و با تاخیر همراه است این تاخیرها گاهی در نتیجه ی مشکلات قانونی ماهوی و شکلی رخ میدهد و چه بسا که

ناشی از رویه هایی باشد که ما در آن نیاز به تعیین اولویت های لازم داریم که برای پرونده های در حال خاتمه به درستی مورد توجه قرار گیرد. تعداد زیاد بازداشت شده های مورد محاکمه ممکن است ناشی از استفاده از محاکم کیفری از بازداشت پیش از محاکمه باشد که در آن از جایگزینی ها موقتی برای بازداشت های پیش از محاکمه مشخص نشده است و یا تا نتیجه طبیعی رویه ای است که با وجود جایگزین هایی که ما برای آنها در دسترس داریم اما استفاده نشده است مانند بند چ ماده ۲۱۷ قانون ۲۱۷ آیین دادرسی کیفری در واقع اشاره می کند که متهمین می توانند تحت نظارت الکترونیک قرار گیرند و از پا بند استفاده کنند اما متأسفانه از این مورد استفاده نمی شود.

• دکتر انصاری نژاد، کارشناس دفتر اقدامات حمایتی سازمان زندان ها

یکی از ارزش های ۶ گانه، پشتکار است که قابلیت آموزش برای قضات در ضمن خدمت، بدو ورود و حتی در انتهای خدمت است که به هر حال فردی که در پشتکار دارد می تواند استنباط هایی را از آن قوانین را موجود کند که بتواند در اختیار متهمین قرار دهد مانند مجازات های جایگزین و مورد دیگری در گزینش قضات در کنار توجه به ویژگی های شخصیتی که متمرکز بر فقدان آسیب هست افراد باید دارای ویژگی هایی باشند که این رویکرد را تامین کنند تحقیقات نشان داده است که یکی از موثرترین ویژگی ها، ویژگی های شخصیتی قاضی است و داشتن خلاقیت به عنوان ویژگی در تمام دنیا به عنوان یک آچار حلال مشکلات عمل میکند و لزومی ندارد که فرد، توانمندی های خارق العاده ای داشته باشد و یا هوش بالاتر از حد به هنجار جامعه داشته باشد ولی خلاقیت می تواند به مجازات های جایگزین کمک کند اما متأسفانه در برخی از موارد دادیارها در بدو ورود به دلایل مختلف از این جایگزین ها استفاده نمی کنند.

• آقای شاه حسینی از کارکنان زندان های استان سمنان

در بحث پیشگیری و کاهش جمعیت کیفری قسمت اعظم کاهش جمعیت کیفری مربوط به پشت درب های زندان است در بحث مطالعات تطبیقی از پژوهش غافل مانده

ایم مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بارها اشاره فرمودند که شما ایده های دیگران را ایده برداری کنید اما به عنوان یک ایده مطلق از آن استفاده نکنید. به فرض اگر کشور خارجی یک مدل را خوب انجام داده است باید از آن فقط ایده بگیریم و با اندیشه و فکر داخلی بومی سازی کنیم. اگر ما بتوانیم در این حوزه فعال باشیم و از کشورهای که در بحث زندان بانی فعال و موفق بودند از آن ها استفاده کنیم. نکاتی در رابطه با کاهش جمعیت کیفری وجود دارد: ابتدا باید کاهش حجم پرونده به قوه قضاییه کم شود، در مواردی ممکن است ناچیز شمرده شوند مانند سرقت یک جفت کفش، در زمان شمارش پرونده، این ها یک پرونده و قتل هم یک پرونده است. که این هزینه ی زیادی برای زندان ها بر می دارد اگر این انرژی را بر روی جرمی که اصلاح پذیر است بگذاریم با کاهش جرایم رو به رو می شویم. نکته بعد حل و فصل دعاوی است خیلی از قضات می توانند طرفین را دعوت به صلح و سازش کنند که این قضیه می تواند باعث کاهش ورود به زندان شود و نکته دیگر افزایش هزینه ارتکاب جرم است یکی از راهکارهای آن بالا بردن مجازات نقدی جرایم است و نکته آخر اینکه قضاتی که رای صادر می کنند فقط به رفتار متهم توجه نکنند و خانواده و شرایط آن فرد را نیز در نظر بگیرند.

• دکتر صابری زفرقندی متخصص روانپزشکی

اولین نگاه به زندانیان این است که بزهکار را آدمش کنیم از نظر تجربه شخصی و فنی خودم عرض می کنم زندان هیچ کس را آدم نمی کند. دومین نگاه به زندان این است که زندان جایی است که افرادی که در جامعه باعث ضرر و زیان بر جامعه می شوند، بنابراین باید در زندان نگهداری شوند اگر به این صورت به زندان نگاه کنیم دیگر جرایمی مانند پرداخت نکردن مهریه، تصادف غیر عمد و ... را به زندان نمی فرستیم چه کار کنیم که این نکته قابل اجرا شود؟ باید در آموزش قضات این نکته را باید برجسته کرد و تلاش کرد این نگاه ها تغییر کند. نکته دیگر برای کاهش جمعیت کیفری این است که هر بار یک قانون مجازات زندان به قوانین اضافه می شود ولی می

توانیم خروجی از زندان را بیشتر کنیم که با معادل کردن مجازات های جایگزین می تواند عملیاتی شود، معادل سازی زندان با موارد دیگر است که این مهم را قوه قضاییه می تواند انجام دهد: به عنوان مثال به ازای یک سال زندان جریمه آن را در نظر بگیرند و معادل سازی در اختیار سازمان ها قرار گیرد.

• آقای رهنورد از پژوهشگرهای تیم زندان و دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت

مدرس:

ایشان در ابتدا با اشاره به گفته ی پژوهشگران: که کم کردن بار زندان ها باعث کاهش جمعیت کیفری می شود در این راستا دو راه داریم یکی کاهش ورودی و افزایش خروجی است. در مورد کاهش ورودی ها نکته ای که مطالعات نشان می دهد افرادی هستند که اساساً نباید وارد زندان شوند و تعداد کثیری از این افراد، افرادی هستند که مشکلات روانی دارند و جایگاهشان زندان نیست. مورد بعدی زندانیانی هستند که میتوان به آن ها زندانیان گرم خانه ایی گفت، افرادی که با تناسب فصل جا به جا می شوند و این تعداد هم تعداد کمی نیستند و زندان علاوه بر کارکرد کیفری که دارد کارکرد بهزیستی و درمانی را هم به دوش می کشد که تعداد در آمار قابل توجه است به صورتی که این قضیه باعث یک مسئله خواهد شد.

• دکتر علیپور عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور و عضو شورای تحقیقات سازمان

زندان ها

در جامعه افکار به این صورت است که با مجرمین با رفعت برخورد می شود مثلاً می گویند سارق تلفن همراه من را به راحتی آزاد کردند. خلاصه صحبت این که توقع جامعه است که با خلاف کار برخورد شود.

• دکتر روشن پژوه عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران

بنده از این منظر وارد میشوم که کاهش جمعیت زندانیان تا چه اندازه به عهده ی سازمان زندان ها ست؟ جزء ماموریت ها و جزء حوزه ای است که میتواند موثر باشد؟ از منظر سلامت اجتماعی وارد بحث شدم زیرا زندانی هم مانند معلولی است که حاصل

تصادف جاده ای است و این محصول کم کاری های بقیه حوزه های اجتماعی هم می تواند باشد بنابراین سازمان زندان ها باید در سایر حوزه های سلامت اجتماعی مطالبه گر باشد که باعث این شود کل مولف های سلامت اجتماعی، رفاه اجتماعی، عدالت اجتماعی و ... ارتقا کند و این موثرترین کاری است که می تواند منجر شود به کاهش عوامل زمینه ساز و بروز عواملی که تنبیه آن زندان باشد. با این پیش فرض کلان به پیش فرض های خرد اشاره دارم و این سوال برای تمام کشور ها مطرح است باید چه کار کنیم که بتوانیم جمعیت زندانی ها را کم کنیم و به عنوان مثال وقتی ما قوانین فقهی بر مسائل مان حاکم است تفاوت هایی با کشور ها غربی داریم و از طرفی شباهت هایی با کشورهای عربی اسلامی داریم. این سوال در آن جا پاسخ داده میشود در سطح میانی و خرد چند شاخص وجود دارد که می تواند به عنوان اقدام روی آن کار کرد: یکی بحث دسترسی آزاد به داده ها و امکان پردازش و اطلاع رسانی به جامعه است و مخاطب اصلی ما برای کاهش جرم، جمعیت عمومی هستند که ممکن است لازم باشد داده های پردازش شده در اختیار آن ها قرار گیرد و اگر بدانند ممکن است بعضی کارها با اطلاع رسانی اتفاق نیفتد. بحث دیگر درمان اختلالات اجتماعی است که منجر به جرم می شود. درصد بالایی از افرادی که زندانی هستند زمینه های بیماری های روانپزشکی دارند و نکته بعدی ارتقا خود سیستم زندان به عنوان نهادی که وظیفه دارد که تعلیم و تربیت اصلاح را به عهده دارد و ما به باید از ثنوری های به روز تغییر رفتار در زندان استفاده کنیم که پیشگیری از عود را در ادامه داشته باشد و ما در نظام مرتبط با کنترل و کاهش آسیب ها نیاز به یک پیوستار مراقبتی داریم از ابتدا در موضوعاتی مثل فرهنگ و آموزش و اطلاع رسانی و خود زندان و مراقبت بعد از خروج از زندان که آیین نامه ایی را برای مراقبت پس از خروج ماده ۱۶ معتادین را ارزشیابی کردم و تقدیم کردم به قوه قضاییه که مغفول مانده است احتمالاً در سازمان زندان ها هم چنین چیزی داریم که به نظر نمی رسد زمینه عملیاتی اش فراهم باشد و آخرین نکته جایگزینی حبس است و توجه به خانواده است که این بسیار تاثیر در جامعه دارد.

• آقای آقاجری مدیرکل دفتر حفاظت و اطلاعات سازمان زندان ها

آیین دادرسی کیفری به عنوان یک قانون شکلی و امری است و برخلافش نمی شود توافق کرد مگر در زمانی که مراحل ارتکاب جرم تکمیل می شود و قصد و مقدمات شروع به جرم و تا جرم اتفاق می افتد و متهم را پیش دادیار می آوردند من ملزم هستم شکایت شاکی را بگیرم و گزارش مرجع انتظامی بگیرم و تفهیم اتهام کنم ولو این یک جفت کفش باشد و من باید قراری برایش در نظر بگیرم که مرسوم ترین قرار دادگاه، قرار کفالت است. ماده ۲۵۵ آیین دادرسی را ملاحظه بفرمایید قانون اشاره دارد اگر متهمی به بازداشت اعزام شود و زندان شود و قرار تعقیب صادر شود، قاضی ملزم است جبران خسارت کند و از باب همین ماده دادیارها احتیاط می کنند که کسی را زندان نفرستند پس بحث کاهش جمعیت کیفری ارتباط اصلی دارد با قوه مقننه و ما به عنوان مثال جایی قاچاق چوب داریم و آن مرجعی که در بحث قاچاق چوب شاکی هستند ۸۰ میلیون جریمه می کند و میفرستند دادسرا و دادسرا باید مجازات تعیین کند و مجازاتش هم حبس است! خوب آقای قانون گذار این را حذف کن چرا مجازات اعمال شود؟ یا مثلاً در جنوب شکار یک پرند ۹۰ میلیون جریمه دارد که شکاربانی جریمه می گیرد و می فرستد دادسرا و دادسرا هم باید این مورد را اعزام کند به زندان زیرا قانون گذار نپذیرفته است که یک مجازات اعمال کند.

• دکتر شاطری پور عضو هیئت علمی پژوهشگاه قوه قضاییه

در ابتدا قصد دارم طرح ریزی داشته باشم از آنچه که در ادبیات دنیا مطرح است، کاهش جمعیت کیفری نیست و کاهش ازدحام جمعیت زندانها است و تشبیه آن هم این است که تصور کنید ما با یک کشتی در حال حرکت مواجه هستیم و امکان توقف هم وجود ندارد و اتفاقاتی برای کشتی در حال حرکت می افتد و عوامل بیرونی که می افتد در کنترل ما نیست عرض این است که یک نا آرامی در این جا وجود دارد و ما می خواهیم آن را کنترل کنیم و تمرکز در بحث ازدحام جمعیت زندان است و نکته بعدی این است که در پرتو اندیشه های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در تصویری که از دستگاه قضا مطرح می کنند به ویژگی اسلامی بودن و عادلانه بودن و علمی

بودن اشاره می کنند در وجه اسلامی بودن بنده سه مولفه را از شخصیت خود مقام معظم رهبری (مدظله العالی) استخراج می کنم که ابتدای بر فقاقت، ابتدای بر حکمت و دیگری نگاه تمدنی از عادلانه بودن، عادلانه بودن نسبت به فرد و جامعه را در نظر می گیریم از علمی بودن هم بحث هایی که می توان اشاره کرد به بحث های حکمت نظری و حکمت عملی و تدبیری را در رابطه با کاهش ازدحام جمعیت زندان در نظر بگیریم که در حقیقت در تراز تمدن سازی اسلامی باشد. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در صحبت هایشان با تاکید می فرمایند این مسئله زندان را حل کنید این نقطه آغاز عزیمت ماست پس ما باید مسئله را شناسایی کنیم.

رویکرد جدید باید این باشد که بر اساس یک حکمت نظری که مبانی انسان شناسی و هستی شناسی و معرفت شناسی اختصاصی خودش را دارد و مرزهاش با نظریه های رقیب مشخص است و رقیب نه به معنای اجرا، رقیب مبانی، ما باید بدانیم با انسانی که در زندان هست چگونه برخورد کنیم. مثلاً شما می گوئید من در زندان تهران می توانم چهار هزار نفر آدم را نگه دارم نفر ۴۰۰۱ باید در صف انتظار قرار بگیرد و نه اینکه در زندان قرار بگیرد و حداقل ها را نداشته باشد. لذا در بحث هایی که مطرح هست می گویند واکنش اجتماعی به پدیده مجرمانه که حالا زندان می شود یکی از آن اقسام، نماد عقلانیت جامعه هست یعنی بر اساس رفتارهایی نشان می دهد. وقتی در جامعه تراکم اجتماعی وجود دارد مسایل و آسیب های شدید اجتماعی در بحث حبس زندانی تجلی پیدا می کند. اما ما یک مسئله تعیین کیفر داریم که الان قانون گذار گفته است که حداقل کیفر کافی است. زندان بازتاب یک امر اجتماعی است وقتی تبدیل به یک مسئله اجتماعی شود باید یک ادبیات اجتماعی بر آن حاکم شود به همین دلیل خیلی از کشور ها سازمان زندان ها را جدا از دستگاه قضا می دانند. دقیقاً مقام معظم رهبری (مدظله العالی) این را می فرمایند که کسی که به زندان می آید در زندان این مسئله اش فقط این نیست که مجازات شود اولاً نباید چیزی بیشتر از مجازات به آن تحمیل شود و ثانیاً نباید ویژگی شخصیتی انسانی اش هم تحت شعاع قرار گیرد.

نشست دوم نظام سازی اصلاح و تربیت

"ترویج فرهنگ صلح و سازش در جامعه و آسیب شناسی و تقویت شوراهای حل اختلاف در افزایش نیافتن تعداد زندانیان موثر خواهد بود. برای مقابله با تبعات منفی افزایش زندانیان مالی و زندانیان مواد مخدر نیز باید به دنبال پیشنهادها و راه حل های تازه بود." بیانات در

دیدار رییس و مسئولان قوه قضاییه ۱۳۹۴

نشست دوم:

- نظام سازی اصلاح و تربیت
- دکتر صرامی مشاور رییس سازمان، دبیر سند تحول قضایی سازمان زندان ها و عضو شورای تحقیقات سازمان زندان ها:

به دو محور بحث می پردازیم بحث اول همان افق گشایی در عرصه اصلاح و تربیت که اساساً به دلیل کم کاری دستگاه ها که زمینه آسیب پذیری را برای افراد فراهم می کنند اینکه چه مطالباتی را باید از دستگاه ها داشته باشیم که از شرایط موجود خارج شود و نکته دوم اصلاح روش ها و رویه های مبتنی بر یک نگاه علمی است.

در اسناد بالا دستی نظام که در حقیقت افق راه را روشن می کند نگاهی داشته باشیم که اساساً سازمان زندان ها خروجی ها و اثربخشی این خروجی ها و ورودی ها چیست و آسیب شناسی کنیم نسبت به رویه ها و اقدام ها و راهکارها پیشنهادی را ارائه دهیم. قسمت اول بحث به مرور فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) اختصاص خواهد یافت. این صحبت های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بین سال های ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۲ که به ویژه در موضوع اصلاح و تربیت فرموده اند می پردازیم.

در سال ۶۸ مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بحث اقامه عدله را برای کسانی که در پیکره چرخه قضاوت تا زندان و ضابطین را مطرح می کنند نکته دوم این است که هر مجرم دارای حقوقی است را تاکید می کنند و نکته سوم زندان را به عنوان مشکلی که می تواند هویت فرد و خانواده ی فرد را لطمه بزند مطرح می کنند در پنجم تیر ماه ۸۷ تحت همین موضوع که باید زندان به آموزش نیکی ها و خوبی ها تبدیل شود اشاره موکد دارند. صحبت دیگر ایشان در عرصه اصلاح و تربیت این است که زندان را به عنوان یک پدیده نامطلوب که تبعات برای خود شخص زندانی و خانواده و برای جامعه خواهد داشت را مطرح می فرمایند.

نتیجه ای که از فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) می توانیم داشته باشیم این است که اساساً ایشان در بحث تحول گرایی و در بحث اصلاح و تربیت در زندان ها

به چهار مولفه ای که ما باید بر اساس عدالت، یک زندان کارآمد، مبتنی بر نگاه رویکرد اسلامی و اینکه دانشگاه نیکی ها باشد را تاکید می فرمایند.

سوال اساسی این است که آیا ما با کاهش اسناد بالا دستی یعنی آیین نامه ها و دستورالعمل ها مواجه هستیم یا خیر؟ این سوال بسیار جدی است که می تواند در رویکرد هایی که در اصلاح نظام تربیت اقدام کنند موثر واقع شود و یک مرور داریم در قوانین.

در اسناد بالا دستی چه در سیاست های کلی قضایی ۵ ساله و چه در سیاست های کلی ۵ ساله ششم در دو مورد مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در بحث اهتمام در بحث امور زندان ها و بهبود وضعیت زندان ها تاکید دارند.

قانون تبدیل شورای سرپرستی به سازمان زندان ها، اصلاح، ارشاد، حرفه آموزی و آموزش زندانیان.

اساساً وقتی قانون برنامه کشور به یک موضوع اهمیت بدهد مجریان هم اهمیت می دهند. در قانون احکام دائمی برنامه توسعه کشور در سال ۱۳۹۵ دولت وقت به این نتیجه رسید که قانون برنامه توسعه کافی نیست و به قانون احکام دائمی رسید در اینجا باز هم به باز اصلاح شدن محکومان به زندان ها از طریق آموزش و بحث روحی روانی زندانیان و اینکه زندانی بتواند بعد از آزادی به یک زندگی شرافتمندانه برگردد قانون تاکید می کند. از قوانین که عبور کنیم می رسیم به بحث آیین نامه ها، آیین نامه زندان ها با ۳۴۲ ماده و ۵۶ درصد آن با ۱۹۰ ماده اختصاص دادند به بحث اصلاح و تربیت در این ۱۹۰ ماده از هیچ چیزی در رابطه با مواردی که باید اقدام کنند غفلت نکرده اند. و آیین نامه تکامل یافته در سال ۱۴۰۰ توسط ریاست محترم قوه ابلاغ شده است. در سند تحول قوه قضاییه که حد فاصل سال های ۱۳۹۹ تا دو ماه دیگر به اتمام خواهد رسید ۱۷ راهکار را برای سازمان زندان ها برای سند پیش بینی می کنند و ۸ مورد از ۱۷ راهکار اختصاص جدی دارد به بحث اصلاح و تربیت و آنجا در سند تحول از سازمان زندان ها مطالبه می کنند که باید نسبت به طراحی یک برنامه برای اصلاح و تربیت به آموزه های دینی به بحث ارتقا آموزه های زندگی و کیفیت زندگی تاکید می کند و یا در بحث طبقه بندی بر مبنای شخصیت چقدر ما مداخله می کنیم؟ در

سند تحول به بحث حرفه آموزی و اشتغال توجه جدی می کند و نکته قابل توجه بهره گیری از سازمان های مردمی و کانون های خیرین که بتوانند در کانون های اصلاح و تربیت نقش ایفا کنند.

آخرین موضوع این است که آیا سازمان دارای اولویت هست؟ حضور دکتر محمدی در سازمان از آبان ۱۴۰۰ سه اولویت را ایشان در اولویت های ده گانه شان در سال ۱۴۰۱ مطرح می کنند که بحث اشتغال، اصلاح و بهبود فرآیندها و توانمندی های زندانیان و در اولویت های پنجگانه ۱۴۰۰ باز هم به دو اولویت ساماندهی و برنامه های اصلاحی و فرهنگی زندانبانان را توجه می دهند و اگر بنده بخواهم این قسمت هم یک جمع بندی داشته باشم اسناد بالا دستی یعنی از سیاست های کلی تا قوانین برنامه تا سند تحول تا آیین نامه تا اولویت ها در این ۵ رکن هم مشاهده می کنید که تاکید شده است که بهبود نظام فعلی، اجرای طرح طبقه بندی توسعه کمی و کیفی برنامه ها حذف سو پیشینه و بحث کیفیت زندگی در زندان ها و بهره گیری از نهاد های مردمی است. اما سوال اساسی این است که با این حجم از فرامین این حجم از اسناد بالا دستی چه الزاماتی باید پیش بینی کنیم که از وضع موجود به یک وضع مطلوب برسیم. برای خلق جهش و برای رهایی از یک وضعیت ناکارآمدی باید به چند نکته توجه کرد ۱. بازبینی کنید و یک نقشه برداری کنید از راه هایی که رفته شده باید نقشه برداری کنیم که چه کارهایی صورت گرفته است آیا واقعا موفق بودیم؟ ۲. راه های نرفته را شناسایی کنیم ۳. آسیب شناسی کنیم و نقد صادقانه کنیم و نکته چهارم بررسی کنیم چه وضعی متحمل بر جامعه هست که آثار آن بر سازمان زندان ها و اصلاح تربیت زندان ها متحمل می شود و نکته آخر این که یک طرح جامع با یک نقشه مشخص و مدون ارائه کنیم.

بر اساس این موضوع مرکز نظارت اروپایی یک جمله ی قابل توجه برای نظارت زندان ها در گزارش ۲۰۲۲ مطرح کرد می گوید جمعیت زندان های یک جمعیت پویا است، متنوع، پیچیده به سرعت در حال تغییر است و همه این مولفه ها در اصلاح و تربیت به سرعت ایفای نقش می کند.

با جرایم متفاوت انسان ها وارد زندان می شوند به عنوان مثال ۲۸ درصد از افرادی که سال ۱۴۰۱ وارد زندان شدند سرقت، ۱۷ درصد جرایم مواد مخدر، ۱۳ درصد جرایم علیه اشخاص، ۹ درصد جرایم مالی و سایر جرایم شامل شده است.

بیش از بیست کشور خارجی را بررسی کردم افرادی که در خرید فروش و توزیع مواد هستند نسخه اینها در اصلاح و تربیت، نسخه بسیار پیچیده ایی ست که ما چنین نسخه ای را فعلاً مشاهده نمی کنیم و شناور بودن زندان ها شرایط را در اصلاح و تربیت بسیار سخت می کند.

در سال ۱۴۰۱، ۵۲ درصد از افراد ورودی کمتر از یک ماه در زندان بودند مگر می شود کمتر از یک ماه دانش و نگرش و بینش فرد را تغییر دهید. ۲۵ درصد یک تا ۶ ماه در زندان بودند و این شناور بودن شرایط را بسیار سخت می کند و ۱۰ درصد بالای ۶ ماه در زندان بودند. در اصلاح تربیت نمی توانیم یک نسخه داشته باشیم و آیین نامه اصلاح تربیت اکنون یک نسخه می دهد که این اشکالی است که نمیتوان اساساً آن را نادیده گرفت.

نگاهی کنیم به برخی از شاخص ها در زندان ها: افراد امید زندگی شان پایین است سلامت جسمانی شان ضعیف است سلامت روانی شان مشکل دارد با ده ها بیماری ایدز، هپاتیت ها و بیماری ها قلبی و عروقی و شیوع مصرف مواد مواجه هستند. سوال جدی این است که در عرصه اصلاح و تربیت ما الگویی که پویا هدفمند، کارآمد، روزآمد، مبتنی بر علم و با سطح پوشش مناسب و با هوشمندی که بتواند قابل سنجش باشد و یک زمان مشخص داشته باشد و قابل ارزیابی باشد مبتنی بر اقتضات بومی باشد و مهمترین موضوع این است که استمرار داشته باشد در طول ایام حبس داریم؟ پاتولوژی نشان می دهد علیرغم همه دست آورد ها که در ابعاد مختلف چه در آموزش مهارت های زندگی، چه در تئاتر درمانی چه در بحث نهضت سواد آموزی و بحث آموزش دانش آموزان و دانشجویان وجود داشته است فعالیت ها کافی نیست با این وجود ریاست محترم قوه قضاییه در تیر ماه فرمودند تحول بسیار بزرگی در زندان ها در حوزه اشتغال و بهداشت در زندان ها صورت پذیرفته ولی به این معنا نیست که ما باید راضی باشیم بلکه باید گام های جدی تری هم برداریم.

در قسمت پایانی یک آسیب شناسی بر مبنای نقد که در واقع به معنای تکامل است اشاره داریم، طبیعتاً مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در دیداری که با سران قوه قضایی داشتند فرمودند بگذارید دانشگاهیان و حوزویان انتقاد کنند و این سبب می شود که قوه قضاییه تقویت شود.

۱. نیروی تخصصی انسانی در حوزه فرهنگی و تربیتی کم داریم ۳۴ درصد از پست های فرهنگی خالی است چطور می توانیم اصلاح و تربیت کنیم ۲. منابع مالی ما فوق العاده ضعیف هستند (به عنوان مثال در کشور های پیشرفته به ازای هر نفر باید ۲۰ دلار هزینه کنید تا آن فرد به سمت چرخه جرم نرود هزینه ای که در سال ۱۴۰۱ برای اقدامات فرهنگی پیش بینی شده است بسیار کمتر از این است) فضای استاندارد کمبود داریم، تراکم جمعیت کیفری طبقه بندی را بهم زده است و زندانبان با این این تراکم چه کار می تواند بکند؟ شناور بودن جمعیت کیفری کار را سخت کرده است. ضعف انگیزه اصولاً زندانی ها مشکلات خلقی دارند از انواع افسردگی ها و اضطراب ها رنج می برند. متأسفانه حوزه سلامت ما روانپزشک در این حوزه نداریم تعداد روانشناس و مددکار هم کم است.

ضعف همکاری وزارت بهداشت: ماده ۳۸ قانون احکام دائمی وزارت بهداشت را موظف می کند که زندان را به عنوان یک خدمات درمانی ببیند که چند سال است از احکام برنامه دائمی گذشته است؟ وزارت بهداشت همکاری نمی کند. نرخ سطح پوشش پایین است، بهره گیری از نظام ظرفیت خیرین کم است و مهمتر از همه کمبود تحقیقات علمی است.

با وجود این حجم از رساله دکتری در کشور چند درصد آن توانسته اند یک الگوی استاندارد در نظام تربیت ایجاد کنند که بتوانیم اقداماتی با پیوست علمی داشته باشیم.

ما باید بتوانیم مبتنی بر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) یک نظام نامه نوین و یک برنامه اصلاحی مبتنی بر شواهد علمی با یک زمان بندی مشخص با یک رویه

های معین و با نیروی انسانی متخصص باید بتواند به عنوان یک مجموعه به سازمان زندان ها تقدیم بشود این خلاء در سازمان مشهود است. نکته دوم حجم انبوهی از مطالب را داریم اما خوب اجرا نمی کنیم در یک تور مطالعاتی در کشور ایرلند مشاهده کردم که چقدر این ها سیاست هایشان کم اما اجراهای قوی دارند اما ما در کشور تلنباری از سیاست اما در اجرا بسیار ضعیف هستیم. نکته بعدی تکلیف برای دستگاه ها است و قانون گذار یک دستگاه به عنوان وزارت بهداشت و درمان را تکلیف کرده که آن هم انجام وظیفه نکرده است. و همه این بار بر روی سازمانی که مشکلات خاص خودش را دارد تلنبار شده است بنابراین نباید انتظار داشت.

نکته نهایی: سوال اساسی این است که نقش خرده نظام ها در یک نظام جامع خرده نظام اجتماعی خرده نظام فرهنگ، خرده نظام سیاسی و خرده نظام اقتصادی چقدر در گرایش به جرم موثر است و هیچگاه این سنجش نشده است؟ نقش برنامه های درون زندان چقدر موثر است؟ یکی از موضوعاتی که باید واقعا مورد تحقیق قرار بگیرد این است که آیا این خرده نظام ها بد عمل می کنند؟ که زندانبان فعالیت می کند اما در بیرون جامعه وقتی اقتصاد ناکارآمد از رشد جرم و اختلاس و فساد مالی حرف می زند تا خرده نظام فرهنگ افراد را اتمیزه کرده است و نظام اجتماعی و ... چقدر این ها تاثیر گذاشته است تا اصلاح و تربیت در درون زندان ها؟

با همکاری دوستان در وزارت آموزش و پرورش، سازمان نهضت و سواد آموزی، در وزارت فرهنگ در حوزه های مختلف در سازمان اوقاف و سازمان صدا و سیما تا حوزه های هنری و پژوهشگاه تربیت بندی تا خود قوه قضاییه که چه تکالیفی از آن انتظار داریم؟

در این قسمت واقعاً فردی که مثل یک سارق محکومیت قضایی می گیرد چه چیزی ارزشمند است که تاکید کنند در آن حکمش که دوره آموزش فنی حرفه ای هم ببیند و مطالبات از سازمان برنامه و بودجه و سازمان استخدامی و مجلس شورای اسلامی موضوعاتی است که تا انشالله موثر واقع شود.

• دکتر موسوی چلک رییس انجمن مددکاری/ایران:

می خواهیم به چند نکته اشاره کنیم: نظام مسائل سازمان زندان ها باید در مسائل مختلف روشن شود اول این است که سازمان زندان ها در واقع مواردی را اجرا می کند که بقیه صادر می کنند و هیچ نقشی سیاست گذاری فعال ندارد و نکته که یک لیست از وظایف سازمان ها است که نمی دانند نسبت به سازمان زندان ها وظایفی دارند و مسئله ی دیگر ناتوانی سازمان زندان ها در حمایت طلبی است ما هم در جایگزینی موارد حبس این مسئله را داریم و هم در وظایفی که سازمان ها به عهده دارند و نتوانیم مطالبه گری کنیم نمی توانیم حمایت طلبی کنیم در عمل اتفاقی نمی افتد. دیگر در دستور العملی در سال ۱۳۹۸ در قوه قضاییه در زمانی که آقای ریسی رییس قوه قضاییه بودند ابلاغ شد که دستور العمل تعامل سازمان های مردم نهاد و قوه قضاییه بود که هیچ اهمیتی به اجرای آن موضوع نشده است. نکته بعد که بهتر است چهار چوب استاندارد کلان را تعریف کنید و اجازه دهید نسبت به زیست بوم هر استان آن ها برای زندان و زندانی برنامه ریزی کنند نکته بعد که سازمان زندان ها جایی است که داده ها را دارد اما چقدر از این داده ها تبدیل به بسته ای سیاستی می شود؟ که کاهش ورودی را داشته باشد؟ ما باید مسیری را برویم جلو که حوزه قضایی اولین جای نباشد که مردم با آن برخورد می کنند و ما باید این را قانونی کنیم و اختیار دهیم نظام میانجیگری در چهار سالی که راه افتاده هنوز تعرفه ای برای آن ایجاد نشده است نکته بعد: پیشنهاد بنده این است که یک جشنواره از ایده های جدید در زندان ها بگذاریم که این فقط یک ایمیل می خواهد و یک سامانه و کسانی که در زندان بودند آدم هایی که خطا کردند ایده هایشان را ارسال کنند، اجازه بدهیم خلاقیت و نو آوری در این ایده ها داشته باشیم. نکته دیگر این که سازمان زندان ها عدم تناسب بین نیروی انسانی و حجم کار دارد.

• دکتر سعید پژوهشگر

ارایه راهکار و پرهیز از قانونگذاری های موازی در قوه مقننه و یکی هم پرهیز از قانون گذاری های هیجانی مبتنی بر زمان. ما شاهد این هستیم که بنا بر اقتضات زمان مرجع قانون گذاری، قانون گذاری های آنی انجام می دهد که منجر به ازدیاد حبس

می شود و اتفاقاتی در جامع می افتد که مطالبات مقطعی پیش می آید که بنا بر این اقتضا رویکرد حبس گرایانه تشدید می شود.

نکته بعدی: یافتن راهکار برای تشفیخ خواستن از شاکیان خصوصی است در پنل اول مطرح شد که قضات رویکرد حبس گرایانه دارند که این هم صحیح هست اما قضات یکی از موارد است اما تغییر فرهنگ ذهنی عموم مبنی بر اینکه راه های دیگری هم می تواند وجود داشته باشد که لازم است. اما چه کار می شود کرد راجع به حس التیام مردم نسبت به هم دیگر در ورطه صدور مجازات؟ این نیازمند هم کار روانشناسانه و هم کار رسانه ای است.

نکته بعدی: حس بازدارندگی مجازات جایگزین حبس را چگونه در ذهن مردم بیشتر کنیم؟ هنوز آن اعتمادی که باید و شاید به مجازات جایگزین حبس وجود ندارد. از سوی دیگر مهندسی معکوسی به ذهنم رسید اگر مجازات حبس هم کارکرد واقعی اش را پیدا کند چه بسا خودش اثری داشته باشد و منجر به کاهش نرخ بازگشت شود. مجازات حبس فعلی کارکرد واقعی خودش را به معنی حبس بازدارنده ندارند لذا ارتقا کارکرد مجازات حبس و تاثیر گذاری واقعی آن قسم از بزهکارانی که واقعاً باید در زندان باشند راهکاری است که باید مورد توجه قرار گیرد. نکته بعدی: مطالبه از وزارت بهداشت است که این مطالعه بر روی ژنوم زندانیان و کشف بانک اطلاعاتی از رفتار زندانیان است. اگر یک پرونده واقعی برای بزهکاران تشکیل شود و زن آن ها مورد بررسی قرار گیرد اقسام مجازات برای این ها باید متفاوت باشد و شاید حتی به بعضی از آن ها حق بدهیم که جرم مرتکب شده اند. نکته دیگر اینکه هر جا در مسیر قانون گذاری کاهش مجازات حبس را به صورت افراطی داشتیم در سمت مقابل در سنوات بعدی به سمت رویکرد حبس گرایانه و تصاعدی رفتیم. باید بررسی شود از محضر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و نور افکن ایشان چه کار انجام دهیم که کلیت نظام در موضوع مجازات حبس حاکم بر قانون گذاری های ما شود در مقاطع مختلف زمانی به صورت افراطی و تفریطی به حبس نگاه نکنیم.

• آقای محمودی عضو تیم تحقیقاتی دکتر فرجی ها در دانشگاه تربیت مدرس:

طبق گفته‌ها امکانات مالی کم است، جمعیت هم زیاد است برای این نمی‌توانیم دنبال راه حل بگردیم. در کنار راه حل‌هایی که برای اصلاح و تربیت در زندان پیگیری می‌کنیم باید راه حلی هم برای اصلاح و تربیت خارج از زندان پیگیری شود برای نمونه قانون ما این اجازه را می‌دهد که می‌توان از این قانون استفاده کرد به عنوان نظارت الکترونیکی از کیفرها و روش‌های اصلاح محور اجتماعی.

باید یک نگاه واقع‌بینانه به قضیه داشته باشیم و سیستمی را طراحی کنیم مثلاً وقتی ما شخص را می‌گذاریم در زندان روند عادی زندگیش مختل می‌شود خانواده را نمی‌بیند و همه پیوند‌های اجتماعی‌ش را قطع می‌کنیم و چطور توقع داریم که همچنین شخصی بتواند اصلاح و تربیت شود. اما در برخی از مواردی می‌بینیم برخی افرادی به زندان می‌روند که می‌توانند به زندان نروند و این چرخه باید از اینجا اصلاح شود. و این روندی که اکنون ملاحظه می‌شود به نظر نمی‌آید چشم‌انداز خوبی در آینده داشته باشد با توجه به اینکه سال‌های اول اجرای نظارت الکترونیک هست شاید بتوان با یک نگاه متفاوت از ظرفیت‌ها استفاده کرد.

• آقای سعید حیدری کارشناس روابط عمومی سازمان

در رابطه با بحث آماری که مطرح شد که از شروع دهه هشتاد بحث ازدحام جمعیت و سیاست‌های کاهش جمعیت کیفری شکل گرفت و مسلط شد و ابلاغ شد و عملاً بایستی ما باید یک تحلیل آماری در این خصوص داشته باشیم که چه اتفاقی افتاده و حالا یک پایان‌نامه در مقطع کارشناسی ارشد در رابطه با همین عنوان و همین موضوع توسط یکی از همکاران سازمان زندان‌ها تدوین شد و بنده مشاور این تحقیق بودم و ما مقایسه کردیم ورودی و خروجی و ... با تحلیل‌های آماری سوال این بود که آیا ما شاهد کاهش جمعیت کیفری هستیم یا نه؟ در نتیجه تحقیق ما شاهد توسعه کمی بودیم در واقع تحلیل‌های آماری به ما نشان داد که ما شاهد توسعه کیفی نبودیم و با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) که تبدیل زندان به آموزشگاه نیکی‌ها است. ما باید به طبع این نگاه به این صورت طرح کرد که زندان کشف دانشگاه کشف توسعه نیافتگی یک سرزمین است.

• آقای فیروزجایی معاون دادستان در امور زندان های استان تهران

می خواهم به چند نکته اشاره کنم در رابطه با کاهش جمعیت کیفری ایرادی که گرفته شده است تاکید بر قوانین دارد. بنده ایرادی را که وارد می دانم این است که واقعاً قوانین اینقدر مشکل ندارد، ما در مقام اجرا مشکل داریم قانونگذار در خیلی جاها دست را باز گذاشته است و مشکل ما در برنامه ریزی است و در گفت و گو اشاره شد که ۵۰ درصد زندانی ها کمتر از ۶ ماه در زندان می ماند، به این دلیل است که ما بازداشتگاه قانونی نداریم در کلانشهری مثل تهران قاضی برای یک تا سه روز هم به زندان میفرستد ما اگر در تهران بازداشتگاه داشته باشیم و ۵ هزار نفر ماهانه که به عنوان متهم در زندان نگهداری می شوند در بازداشتگاه نگهداری کنیم در ورودی ها کاهش صورت می پذیرد و می توان کارهای خوبی در اصلاح و تربیت انجام داد. همین قوانین فعلی را ما درست اجرا نمی کنیم.

مواردی هم که مربوط به بازگشت به زندان است باید روی دو جرم کار کنیم بیشترین بازگشت مربوط به افراد مصرف کننده مواد مخدر هستند و شخصی که معتاد است اگر فردی که می توان به جای زندان این را به کمپ ترک مواد فرستاد اصلاح و تربیت هم در زندان بهتر اتفاق می افتد بحث دیگر بحث اشتغال است وقتی ما یک زندانی را یک ماه می بریم سر کار و سیصد هزار تومان به او حقوق میدهیم این فرد انگیزه برای کار ندارد اشتغال زندانی بهترین کار است اما به شرط اینکه با مطالعه انجام شود. زندانی که ۵ سال حبس دارد و سی میلیون رد مال چرا ما نتوانیم کاری کنیم که این فرد از ۵ سال حبس خودش سی میلیون رد مال را بدهد. اگر به دستور عمل ها به خوبی عمل کنیم خیلی از مسائل حل می شوند.

• خانم ترکیان مددکار اجتماعی

در خصوص مستند کردن یافته ها به روش های علمی در بحث زندان ترمیمی ما داده های اصلاح و تربیت و اشتغال به دست آوردیم. اصلی ترین موضوعی که به دست آوردیم این است که بر اساس نوع جغرافیا باید روش ما متفاوت باشد بر اساس نوع جنسیت هم روش ما متفاوت باشد ساختار زندان ها یک ساختار مردانه طراحی شده

و ما نمی توانیم از یک ساختار مردانه توقع داشته باشیم که خروجی مناسب برای زنان داشته باشد در آن اصلاح شده باشند و این برنامه های اصلاحی هم که تدوین شده در خصوص زنان تدوین نشده از برنامه های ورزشی و آموزشی گرفته تا برنامه های مشاغلی بر اساس نیاز های یک زن نیستند ما زنان را برای یک مدت در زندان نگهداری می کنیم و بعد آن ها را در جامعه ای که مدام در حال پیشرفت هست رها می کنیم. نکته دیگر این که ساختار و طراحی زندان زنان نیاز های متفاوتی از مردان دارند مانند نیاز های بهداشتی و هیچکدام از این ها به تناسب زنان طراحی نشده و ما بدون هیچ بررسی علمی فقط روند را اجرا می کنیم. در خصوص بحث اشتغال ما بررسی هایی داشتیم یکی از اصلی ترین مواردی که بیان میکنند این است که درآمد کافی نیست و این دلایل مختلفی دارد اینکه نوع مشاغل بر اساس نیاز های جامعه طراحی نشده است به عنوان مثال به زندانی آموزش مثبت کاری می دهیم در صورتی که بازار فروشی برای آن نداریم یا محیط کار و تجهیزات برای آن کار تعریف نشده است.

• خانم زرگری دانشجوی دکتری دانشگاه تربیت مدرس

طرح مسئله ای دارم، رشیدالدین میبدی در تفسیر سوره ی بقره میگوید در شرع ما همان عهد است و با مومنان این امت همان پیمان و حاصل آن در دو چیز است فرمان خدا را تعظیم بردن و از بر خلق خدا شفقت بردن.

این امر شفقت در واقع آن مفهوم کلیدی و بنیادی است که می تواند آن امر اصلاح و درمان را در زندان محول کند همانطور که بزرگواران می دانند این سبقه طولانی دارند و فقط کافی است پیدا شود در روانشناسی به عنوان یک رویکرد جدید عنوان می شود که حتی می تواند مفهومی باشد که یک جور همدلی را یک جور ذهن آگاهی ایجاد کند. شفقت می تواند کلید امر اصلاح و درمان باشد چون فقط در رابطه با زندانیان اتفاق نمی افتد و بلکه عنصری است که تمام ارکان نظام عدالت کیفری اعم از کسانی که مسئول امر هستند و مسئولین زندان و حتی پلیس می توانند مورد نگاه مشفقانه قرار بگیرند و بر اساس آن فعالیت خود را انجام دهند. در کشورهای دیگر حلقه های شفقت محور در شکل گرفته است و با شعار درون حلقه بایست اجازه می دهد افرادی

که در زندان‌ها ساکنان اند، چه زندانبانان چه زندانیان در این حلقه قرار بگیرند و آن درک مشفقانه‌ی متقابل را از همدیگر داشته باشند که نهایتاً بتوانند به بهبود حال خودشان بپردازند.

• دکتر روشن پژوه عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی ایران

در حال حاضر اگر به این زنجیره تغییر رسیده باشیم مولفه‌هایش بسیار مفصل است و باید اینها عملیاتی شود در حال حاضر بخشی از ساختارها که باعث تحول میشود در سازمان زندان‌ها قابل تغییر است یعنی پیش از اینکه به افق‌گشایی که در سطح رویکرد تلقی میشه یک سری اقدام هست که در سطح تاکتیک و راهبرد هم مد نظر باشد که اگر درست نشود باز هم دچار مشکل می‌شود.

از آنجا که خانواده از ارکان جامعه اسلامی است همه قوانین و مقررات و برنامه‌ریزی‌های مربوطه باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده و پاسداشت خانواده و مقدسات آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه‌ی مبانی اسلامی باشد. بحثی که وجود دارد این است که طبیعتاً وقتی صحبت از زندان و محدودیت‌های فردی می‌شود این خود به خود با تصور تصدیق میشود که این عضو موثر خانواده در مرکز این نهاد حضور ندارد حالا این عضو کسی است که بر اساس ماده ۱۳۰۵ قانون مدنی بر اساس آماري که دوستان در جلسه پیشین اشاره کردند درصد بالایی از زندانیان ما آقایان هستند و بر اساس این ماده قانون ریاست خانواده از وظایف شوهر است یعنی ما رییس یک نهاد را با زندانی کردن حذف می‌کنیم و ذات این مجازات چنین طبعاتی را دارد اما زمانی که سوال می‌شود از فردی که متهم است در ماده ۲۵۰ قانون آیین دادرسی کیفری به تعهد به تجرد اشاره‌ای نشده است شاید نقطه‌ی آغازین بحث ما برای اصلاح ما این باشد همان طور که در زمانی که برای متهم قرار تامین صادر می‌شود نگاهی به شخصیت فرد می‌شود نگاهی به این شود که آیا نگاهی هم به این دارید که وقتی از فرد می‌پرسند مجرد هستید یا نه؟ که در نوع قرار تاثیر خودش را بگذارد؟ در بند الف ماده ۲۷۹ قانون آیین دادرسی کیفری در صدور کیفرخواست الزاماً باید قید شود که کسی که متهم است مجرد است یا نه؟ من فکر میکنم که اینجا در واقع قانون گذار

توجه کرده به این نکته که حالا که ما به مجرم بودن این فرد در مرحله کیفر خواست دادستان باید این ویژگی را به قاضی رسیدگی کننده اعلام کند برای اینکه قاضی بتواند مجازاتی را که مشخص میکند متناسب با این امر باشد اما آیا ما در موردی دیده ایم که اگر فردی سرپرست مادر و خواهرش باشد به دلیل سرپرست بودن از تخفیف در مجازات بهره بگیرد؟ و باید این فرق کند با شخصی که فرزند و همسری ندارد و یا در قبال خانواده خود مسئولیتی ندارد. باید یک قرائتی جدید از ماده قانون آیین دادرسی کیفری با اصلاح انجام داد و بعد هم توجه قضات به ماده ۲۷۹ آیین دادرسی کیفری. ما یک حق بنیادین داریم مانند حق آزادی که فردی که به موجب جرمی که مرتکب میشود سلب میشود حق برخورداری از خانواده و در زمان هایی حق برخورداری از والدین که در فقه به آن عمودین می گوئیم سلب می شود.

نکته بعدی اینکه در یکی از ماده های قانون مدنی می گوئیم اینکه زوجین در تشکیل مبانی خانواده باید به یکدیگر کمک کنند وقتی کسی نیست نمی تواند عملاً این کارو انجام دهد. در عقد دائم نفقه بر عهده مرد است و در واقع این تکلیف هم عملاً منتفی می شود حالا چطور می تواند هزینه های تکلیفی خودش را که در قانون گفته شده بدهد؟ اما در تنها کاری که در قانون مدنی برای این ها انجام شده است گفته ایم که طبق قانون اگر نفقه تعلق نمیگیرد بنابراین این از موجبات طلاق است. این بدین معنی نیست که که بخواهیم بگوئیم ما می خواهیم پشتیبانی کنیم از این عضو ناسازگار جامعه.

نکته آخر این است که ما دوست داریم پیوند با اعضا دانشگاه و سازمان زندان ها و کانون های اصلاح و تربیت برقرار شود. آیا ما الان به صورت واقعی بررسی کرده ایم که آیا واقعاً نرخ طلاق در بین زندانیان بیشتر از جامعه است یا کمتر از جامعه است؟ و بعد اگر هم طلاق صورت میگیرد آیا واقعاً علتش زندانی شدن زوج و یا زوجه است؟ یا علل دیگری دارد؟ من امیدوارم این نشست ها منجر به پژوهش های بنیادی شود که ثمرش به مردم ما برسد. به هر شکل با زندان هر فرد خانواده هم سزا می بیند.

• دکتر علیپور عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور و عضو شورای تحقیقات

سازمان زندان ها

زمانی که مهمترین جای جامعه که آموزش پرورش هست و دانشگاه هست اصلاح و تربیت را انجام نمی دهد وقتی خانواده هم حتی این کار را برای برخی افراد انجام نمی دهند این انتظار از زندان بسیار زیاد است. به عقیده بنده هدف را پایین بیاوریم و مثلاً بگوییم چگونه همدلی، چگونه هم زبانی کنیم تا بتوانیم انجام دهیم.

• جمع بندی پنل توسط دکتر صرامی

اساساً باید سازمان زندان ها مطالبه گری و حمایتگری را به صورت شفاف تر مطالب خودش را به سازمان ها منتقل کند در بحث مردمی سازی تاکید ایجاد یک دستور العمل و ارسال برای تصویب به قوه قضاییه است. این حجم از داده های سازمان به بسته های سیاستی توجه شود و بهره گیری از نهاد ها و بهره گیری از تجارب بین المللی و برگزاری جشنواره ایده های نو در سازمان با رویکرد خلاقانه برای اینکه بتوانیم موجی از ایده ها داشته باشیم. عدم تناسب نیروی انسانی و حجم کارها طبیعتاً به عنوان نقدی است که تاثیر گذار خواهد بود. در اینکه در اصلاح و تربیت موفق نشویم. نکته بعدی اقدامات در سازمان زندان ها باید در اساس الگو های موثر مورد توجه قرار گیرد که برای رسیدن به این مهم باید بهره گیری از جامعه شناسان، روانشناسان و مددکاران اجتماعی با نظر در بحث سبب شناسی باید مورد توجه قرار گیرد. عدم توجه و عدم نگاه تک بعدی به بحث اصلاح و تربیت در اکثر صحبت ها مورد توجه قرار گرفت و دوستان در خصوص اینکه بتوانیم برای اثر بخش بودن اقدامات اصلاحی عمل کنیم مانند زمانی که معتادین با حکم استعمال وارد زندان نشوند که ما در بحث جرائم در عرصه اصلاح و تربیت نیازمند یک نگاه نو هستیم. نکته ای که در بحث مداخلات مبتنی بر جنسیت در درون زندان ها باشد از مطالبات دیگری بود این که ما بخواهیم در زمینه شغلی، آموزشی، مهارتی، چه ورزشی و اشتغال زنان و مردان را یکسان ببینیم خیلی اقدام موثری را نخواهیم داشت. نکته بعد در رابطه با رویکرد و نگاه نو آورانه است که بحث شفقت محوری مطرح شد و بحث رویکرد های علمی و تقویت پشتوانه های نظری در درون سازمان بخصوص در دو نکته اول بحث هزینه فایده اصلاح و تربیت در زندان و نکته دوم علل و عوامل موثر در گرایش به زندان و باید نقش هر کدام از این عوامل

سنجش شود و نکته پایانی: وقتی ما با کارکرد ناقص در جامعه چه از خانواده که امروز سطح ارتباط والدین کم است یا در بحث آموزش و پرورش که شیوع مصرف مواد که تحقیقات نشان می دهد. در سال ۱۳۸۰ در نوجوانان نیم درصد و در سال ۱۳۹۰ شیوع مصرف مواد در متوسطه اول یک درصد و سال ۱۳۹۴، ۲,۱ درصد سال ۱۳۹۶ به ۳,۱ درصد رسید. و شیوع مصرف مواد از یک درصد سال ۱۳۸۶ به ۴,۷ درصد. این نشان می دهد که مراکز آموزشی که وظیفه اصلاح و تربیت نوجوانان و جوانان را به عهده دارند و ما با این روند مواجه هستیم طبیعتاً در زندان ها سطح انتظار چه قانون گذار و چه تصمیم گیران می بایست با حجم ظرفیت و ... سازمان زندان ها باشد.

نشست سوم استحکام خانواده و مراقبت بعد از خروج

"درباره محکومان باید گفت که نباید خیال کنیم که عدالت درباره کسی که محکوم به زندان شده، این است که او را به زندان بی اندازیم و سر موعد هم ازادش کنیم. این فقط بخشی از عدالت است بخش دیگر این است که زندان برای او جایی نباشد که او را فاسد یا فاسدتر کند یا شخصیت او را از بین ببرد یا خانواده او را بیچاره کند." **بیانات در دیدار مسئولان**

۱۳۸۳

• آقای هادی رییس پژوهشگاه قوه قضاییه و عضو شورای تحقیقات سازمان زندان ها

در خصوص استحکام خانواده، آیه ای از قرآن که می فرماید: "قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَبِيلًا"، خیلی مهم است که ما اگر بتوانیم به این آیه عمل کنیم.

آیه ای در قرآن در سوره ی نسا هست: چطور بخشی از مهریه را از آنان می گیرید در قرآن سه جا از میثاق ولی صحبت شده است یکی پیمان زناشویی و یکی میثاق نسبت به انبیا و سومی نسبت به بنی اسرائیل

جمله ی مهمی از بیان مقام معظم رهبری (مدظله العالی) هست که باید به آن اشاره کنم: ازدواج جنبه قدسی دارد و این جنبه قدسی را نباید گرفت، گرفتن جنبه ی قدسی یکی از کارهای زشتی است که متأسفانه در جامعه ما رایج شده است این مهریه های سنگین به خیال اینکه پشتوانه باشد حداکثر این است که مرد از دادن این مهریه امتناع میکند و آن را به زندان می برند و در این اقدام چیزی به زن نمیرسد جز اینکه خانواده ش متلاشی می شود. نکته دیگر اینکه بحثی مطرح شد که آیا قاضی فقط باید دانش قضایی داشته باشد از جملات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) است کسانی که وارد میدان طراحی قوه قضاییه می شوند باید از علم، تجربه و هوشمندی برخوردار باشند هم حقوق بدانند هم فقه اسلامی بدانند و هم با قوه قضاییه آشنا باشند هم ارزیابی درستی از وضع موجود داشته باشند و نکات آن را بدانند و نیازهای جامعه را به درستی بشناسند و صاحب نظران گوناگونی که در حوزه دانشگاه هستند در باره قوه قضاییه مطلع باشند. بحث موجه بودن در این فضا است که دستور العمل موجه بودن تعریف شده است در آیین دادرسی کیفری اولین بار بحث موجه بودن را هم در قرار بازداشت می آورد هم در تامین می آورد بعد از مستدل بودن موجه بودن را می آورد. این نگاه قانون گذار است که باید قاضی فهیم را توجیه عقلانی کند. ما راجع استحکام خود خانواده در قوانین آیین نامه مرور اجمالی داریم در آیین نامه خواشتم این است بزرگواران تاملی بفرمایند.

ماده ۲ آیین نامه ۱۴۰۰ از اصول صحبت می کند در خود ماده دو از بحث خانواده زندانیان صحبت کرده، یعنی تمامی کارهایی که در سازمان صورت می گیرد در پرتو نه تا اصل است که توجه به خانواده زندانیان هم در آن جا اشاره شده است. در ماده ۴۳ در بحث مراقبتی گفته شده است که به نحوی که در زندگی وی و خانواده اش اخلاص اساسی ایجاد نکند. آیا این بررسی می شود؟ اصلاً این اخلاص اساسی هست یا خیر؟

در حبس های تعزیری درجه ۵ تا ۷ دادگاه به شرطی که این فرد مشارکت در تداوم زندگی خانواده ش داشته باشد چه اندازه قضات در صدور رای به این شاخص تداوم در زندگی خانواده توجه میکنند. مشابه آن در ماده ۵۵۳ آیین دادرسی کیفری میبینید که در این عبارت هست: مشارکت در تداوم زندگی خانوادگی.

ماده ۸۴ تبصره ۴ قانون مجازات گفته شده است قاضی اجرای احکام می تواند متناسب به خدمات پزشکی و نیاز به وضع جسمانی و یا معذوریت های خانوادگی توجه به این معذوریت های خانوادگی بحث مهمی است.

بنده ایده ای دارم: دکتر روشن گفتند اگر قاضی وضع خانواده را ببیند نسبت به آن تخفیفی را در اعمال مجازات بدهد. اما ایده بنده زمانی است که بحث خانوادگی باشد (با مثال میگویم: شخصی با دعوای خانوادگی آمد به دادگاه زوج درخواست طلاق داد، و حق زوجین هست که برایشان گواهی عدم سازش صادر شود و طلاق بگیرند میانه روند دادگاه متوجه شد طلاق این ها آسیب جدی به فرزند میشود و وقتی من قاضی می بینم هم فرزند حق دارد از داشتن خانواده استفاده کند و هم زوج حق دارد طلاق بگیرد ما می توانیم با یک استدلال طبق ماده ۴۵ خانواده که گفته رعایت مصلحت طفل که برای تمامی تصمیمات الزامی است. قاضی باید بتواند این حق را داشته باشد که بتواند از حق کودک دفاع کند و طلاق را نگذارد صورت بگیرد. باید در مورد حبس هم بتوانیم مصلحت کودک را در نظر بگیریم.

• دکتر ربیعی معاون دفتر آموزش و پژوهش

بنده می خواهم اشاره ای داشته باشم به فرازی از فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله العالی) که در بنر هایی که خدمت دوستان تقدیم شده اشاره شده است زندان نباید جایی باشد که افراد را فاسد و یا فاسدتر کند یا شخصیت آن را از بین ببرد و یا خانواده آن ها را بیچاره کند این فرموده ی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) دقیقاً مبتی است بر اصلی که در انتخاب مجازات رعایت باید بشود. یکی از اصول انجام مجازات شخصی بودن جرم است این بدین معنی نیست که فرد مجرم فقط حبس و یا مجازات شود به فرمایش دکتر هادی خانواده ی متهم نباید متاثر از آن شود، این نکته ای که فکر میکنم دوستان ما کمتر به آن توجه دارند شاه کلید حل بسیاری از مشکلات است از زمان صدور رای عزیزان ما و قضات ما آیا واقعا زندانی را مجازات می کنند یا خانواده مجازات می شود؟ به ما نشان داده شده که در بسیاری از موارد این زندانی نیست که مجازات می شود بلکه این خانواده است که حداقل معیشت های لازم برای زندگی ندارد. اگر این سوال را پاسخ دهیم خیلی از مسائل حل می شود. تحقیق را به آن استناد می کنم که تقریباً ۵ سال انجام شده است نتایج تحقیق نشان داده است در نمونه ای که تقریباً ۲۵۰۰ نفر از زندانیان را شامل می شده است ۶۷ درصد خانواده های زندانیان محکوم دچار فقر شدید معیشتی بودند. فرمایشات دکتر روشن را ضمانت می گیریم زمانی که ۶۷ درصد کسانی که محکوم به زندان شده اند باید حداقل معیشت آن ها تامین شود آیا این امکان پذیر است؟ بضاعت و آمار سازمان ما این را نشان نمی دهد. در خیلی از موارد دوستان بزرگواری می فرمایند که بحث خانواده زندانی از وظایف زندان تلقی نمی شود. انجمن هم که فعالیت می کند بخش غیر سازمانی مطرح می شود. بنده عرضم را با یک پیشنهاد تمام می کنم ما حداقل برای محکومینی که رای صادر می شود قبل از اینکه معرفی به زندان شوند آن حداقل معیشتش را توسط هر دستگاه و سازمانی که فکر میکنیم برایش پیش بینی کنیم اگر این اتفاق افتاد من فکر میکنم بسیاری از آرزوهایی که در اصلاح رفتار داشته باشیم محقق می شود. در توضیح برخی از دوستان که فرمودند زندان را باید برای اصلاح و تربیت پیشبینی کنیم. خیر اعتقاد بنده این است که زندان تربیت نمی کند بلکه کنترل رفتار می تواند داشته باشد.

اگر رسالت و اهدافش به درستی ترغیب شود می تواند منجر به کنترل رفتار نا به هنجار مجرمین شود.

• دکتر انصاری (کارشناس دفتر اقدامات حمایتی)

لغو قانون بازنشستگی زود هنگام، تا سال ۹۶ این قانون وجود داشت و پرسنل با بیست سال سابقه با ۳۰ روز حقوق بازنشست می شدند و برنامه ششم توسعه سکوت کرد و این برنامه ملغی شد کسی که وارد زندان می شود آسیب می بیند فرق نمی کند رییس زندان باشد یا مددکار و پزشک باشد، بعد از مدتی این آسیب را انتقال می دهد. حداقل آسیبی که دارد بی تفاوتی نسبت به امورات زندان است در رابطه با خانواده زندانیان بحث عدم تخصیص بودجه و ردیف اعتبار است که ما چیزی در حدود ۲۳۲ تا انجمن داریم در کشور که هیچکدام بودجه دولتی ندارند. پایان نامه یکی از دانشجویان که خودش زندانی بوده که عنوان کلی آن تحلیل پدیدار شناختی زندان بود و تجربه های زیسته و دیدگاه های خودش را در یکی از دانشگاه های مادر علوم انسانی به دفاع گذاشتند. اگر شفاف سازی وجود داشت کارمند زندان و مسئول زندان تجربه های پدیدار شناختی را خودشان را می گفتند و آن افرادی که نافذ هستند و سیاست گذار هم ممکن است باشند برداشت غلط در رابطه با زندان دریافت نمی کنند.

ما مردان متعهدی در زندان داریم، بنده با حدود ۲۰ سال تجربه در زندان اوین مددکار زندان مهریه بودم. می توانم قاطع عرض کنم که ۹۰ درصد این ها قربانی وجود مشکلات خانوادگی و اختلالات روحی همسرشان بودند. به هر دلیلی نمی توانستند با این آدم زندگی کند به راحتی از مهریه استفاده کرده و یا آسیب هایی که برخی از همسرانشان به واسطه طلاق وارد حیطه آسیب های مهم اجتماعی می شوند. پیشنهادی که دارم راه اندازی رشته ای بین رشته ای دانشگاهی است بیش از ده سال است در برخی از کشور ها در مقطع پست داک این مطالعات بین رشته ای انجام می شود ما در برخی از موارد بسیار تخصصی مشاور تخصصی نداریم و ارجاع داده می شود به مشاوره عام.

• آقای چلک رییس انجمن مددکاری

ماهیت این پنل بر روی بازتوانی است که هم خود فرد و هم جامعه مهم است و لذا نباید تک بعدی دید و بستر جامعه هم برای ورود این فرد باید مهم باشد. سازمان زندان ها به تنهایی نمی تواند این بازتوانی اجتماعی که در واقع به صراحت آمده است اجرا کند و این همراهی را باید در واقع داشته باشد. علاوه بر تمام دغدغه هایی که وجود دارد بازتوانی، دغدغه ی جدی سازمان نیست اجرای حکم محکومیت بیشتر دغدغه ی در واقع جدی است و نکته بعدی این است که بعد از این همه سال ما می گوئیم هر زندانی یک ظرفیت هایی دارد این ظرفیت می تواند در خودش باشد در خانواده ش باشد و ... مثلاً سلامتی دارند و توان فیزیکی دارند مثلاً مهارت های مختلف را بلدند و واقعیت این است که ما سرمایه های این افراد را برای بازتوانی ملاک قرار نمی دهیم. تحلیل کنید یک زندان را انتخاب و سرمایه های بازتوانی اجتماعی در آن ها بررسی کنید و ما شاهد خواهیم بود که چقدر ظرفیت وجود دارد، اما ما چون ظرفیت ها را شناسایی نمی کنیم فکر می کنیم وجود ندارد تصور می کنیم اگر کار به آن فرد بدهیم کارش حل می شود در صورتی که اینطور نیست ما نسبت به آن فرد باید سرمایه ی بازتوانی را پیدا کنیم باید نقاط قوت فرد را پیدا کنیم.

پیشنهاد این است وقتی وارد این مرحله می شویم الزاماً رویکرد مدیریت مورد را داشته باشیم و تا زمانی که سمت مدیریت مورد نرویم برنامه های ما برنامه های کلی است. نکته بعدی بستر سازی جامعه است فرد در محیطی کار می کرده و دیگر بعد از آن جامعه آن را پس میزند. کاری که بهتر است صورت بگیرد این است که قبل از ترخیص زندانی موانع بازگشت این فرد را شناسایی کند و برای برطرف کردن موانع کار کند و نکته ی بعدی گروه های همتا هست، گروه همتا یک ظرفیتی است که خود فرد را نگه می دارد و به فرد انرژی می دهد.

همچنین فردی که در در زندان چهار سال می ماند و فرصت می کند یک مقطع تحصیلی را بخواند رفتارش زمانی که فارغ التحصیل می شود با قبل فرق می کند. بیا یک مدل تعریف کنید برای سرمایه ی بازتوانی اجتماعی شک نکنید خیلی از جاها موفقیت بازتوانی در این است. ما باید داشته ی فرد را ملاک قرار دهیم. نتیجه می گیریم رفتن به سمت شناسایی این توانایی ها کار بازتوانی را ساده می کند و مانایی

را افزایش می دهد. ما امروز خدمات بازتوانی ارئه می دهیم. سوال من این است که چقدر این برنامه ها فراگیر هستند یعنی چقدر زندانیان در سراسر ایران فرصت برابر دسترسی به این خدمات را دارند. چقدر خدمات جامعیت دارد؟ کفایت خدمات، یعنی متناسب با مشکلاتی که فرد و خانواده دارد برای بازتوانی و استمرار آن و در نهایت اثر بخشی آن که ما تا کنون آن را نسنجیده ایم.

• سرکار خانم مزجی پژوهشگر

بنده در حال تکمیل پژوهشی با عنوان تحلیل کیفی شناختی هوشمند سازی زندان ها زیر نظر آقای فرجی ها هستم ما شاهد این هستیم که تمام حوزه های زندگی تحت تاثیر نظام الکترونیک قرار گرفته و سازمان زندان ها هم از این قاعده مستثنی نیست قدیمی ترین پژوهش هایی که در دنیا در این حوزه با رویکرد کیفی شناختی انجام شده است مربوط به ۷ سال پیش است که این موضوع بسیار جدید است. منظور ما از هوشمند سازی به کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات و هوش مصنوعی است نگاهی به ادبیات نظری این حوزه نشان می دهد ما دو کاربرد کلی از هوشمند سازی زندان ها میتوانیم انتظار داشته باشیم یکی از آن ها بحث حفظ امنیت و نظارت زندانیان است و دومین در جهت اصلاح و تربیت و بازپروری زندانیان است و توجه به اسناد قانونی و به خصوص سند تحول قضایی با آیین نامه زندان ها و همچنین نشست هایی که با این عنوان در سازمان زندان ها برگزار شده است نشان میدهد که هر دوی این ها می تواند جنبه عملی پیدا کند. یکی از مثال ها از ماده ۹ آیین نامه است که گفته شده از اهم وظایف رییس موسسه کیفیری بهره مندی از سامانه الکترونیکی و فناوری های نوین در موسسه است در همین راستا دو تا از مصادیق را عرض می کنم:

یکی از این مصادیق استفاده از دیوایس های شخصی برای ملاقات زندانیان با خانواده است و تقویت های پیوندهای خانوادگی است و پژوهش هایی که در این حوزه انجام شده است نشان می دهد ارتباط با خانواده از طریق تماس های تصویری و صوتی نشان می دهد که تنش بین زندانیان کاهش پیدا می کند. به این صورت که زندانی با اینکه از خانواده خودش دور است اما به طور کامل از خانواده خودش غایب نیست. پرورش

روابط شخصی برای زندانیان بسیار اهمیت دارد و تحقیقات نشان می دهد نتایج از جمله کاهش تخلفات رفتاری و ارتکاب مجدد جرم پس از آزادی و به طور خاص برای والدینی که با فرزندان خودشان در ارتباط هستند کاهش سطح افسردگی را به دنبال دارد.

مصادق دیگری که در این حوزه وجود دارد استفاده از سیستم هوش مصنوعی در برخی از زندان های دنیاست که با توجه به پیشینه بزهکار و فاکتور های خطری که وجود دارد برنامه های شخصی سازی شده ای را برای طی کردن برنامه اصلاح و درمانی زندانی پیشنهاد می دهد و اوقات فراغت زندانیان را مدیریت می کند و این دوران مفید تر سپری می شود. به عنوان نکته آخر: ما هر جایی در حقوق کیفری از جمله زندان ها وقتی که از هوشمند سازی صحبت می کنیم باید یک دسته از آمار منظم را در دسترس داشته باشیم. ارزیابی این سیستم ها بر اساس دیتاهایی که ما به آن ها می دهیم موارد را تحلیل می کنند و این الگوریتم ها باید بسیار شفاف باشند.

• دکتر زفرمندی/استاد دانشگاه شاهد و روانپزشک

بنده همچنان معتقدم زندان جای خوبی برای انسان های عادی نیست و جای افراد محدودی مثل قاچاقچیان و ... است بنده الان حس می کنم اگر قرار باشد قاضی بر اساس قانون حکم ندهد و اینقدر دستش باز باشد که بر اساس ذهنیات خودش تصمیم بگیرد، سنگ روی سنگ بند نمی شود این امر ممکن است جنبه ی منفی هم داشته باشد. ما قوانین فوریتی و منفعلانه زیاد داریم که باید آن ها را کاهش دهیم.

• دکتر توجهی عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد و عضو شورای تحقیقات سازمان

زندان ها

بحث زندانی و ملاحظه خانواده احساسی مطرح شده و سمت و سوی صحبت از عدالت و سبقه ی بازدارندگی زندان شاید ما را خارج کند و هیچکس نیست که راجع به کیان خانواده تردید داشته باشد اما باید قانون داشته باشیم که ما باید افتخار کنیم. باید افتخار کنیم قبل از این قانون خانواده امام علی (ع) که فردی آمد و اقرار کرد به جرم، در زمانی که جرم ثابت شود هیچ کس نمی تواند بگذرد، اما در این مورد امام علی

فرمودند فرزند داری؟ حالا برو بچه را بزرگ کن. ما این آموزه ها را داریم اگر کسی قاتل باشد اما بچه صغیر دارد ما نباید آن را مجازات کنیم؟ بنابراین این که در تمامی موارد الزامی است باید گفت برداشت فقط در حوزه ی خانواده ست چون این ماده قانونی در حوزه ی خانواده ست حالا اگر بخواهیم تعمیم دهیم دلیل میخواهد.

کجای قانون گفته است ما به تعهد برای تخفیف توجه کنیم؟ مقنن به صورت واضح گفته است وضعیت خاص فرد. فارغ از اینکه درصد متاهلینی که دست به جرم می زنند بیشتر از مجردین است اگر اکثر مجرمین ما متاهل باشند بنابراین تعهد وضع خاص نمی شود. اولاً وضعیت خاص یعنی من در خانواده م یک فرزند معلول دارم، من در یک خانواده پر جمعیتی دارم من بچه م به تازگی به دنیا آمده و... . هیچ مجازاتی نسبت آثار و عواملی نداشته باشد ما باید کاری کنیم که این آثار را به حداقل برسانیم. مقنن نگفته که چون طرف متاهل است به او ارفاق کنید. این نکته هم هست که بسیاری از بزهکاران و از خانواده های متلاشی آسیب دیده و شکست خورده جرم ثمره ی آن خانواده ست و شما می فرمایید ما آن را جوری تر و خشک کنیم که به خانواده ش لطمه ای نرسد من موافقم که در موازات زندانی کردنش به خانواده ش توجه شود ولی نه اینکه حبس ندهیم که به خانواده متلاشی آسیب کمتری برسد. آخرین نکته این است که در بحث تصمیم گیری نمی شود قاضی با احساس پیش رود و باید نسبت به خانواده هم باید یک سری مسایل را پیگیری و اجرا کنیم مثلاً چون متاهل است ملاقات شرعی دارد، مرخصی رفتن دارد.

• دکتر/ابراهیمی معاون توسعه و مدیریت سازمان زندان ها و نایب رییس شورای

تحقیقات سازمان زندان ها

می خواهیم از منظر قرآنی و مدیریتی به بحث استحکام خانواده بپردازیم، از نظر قرآن عالی ترین رکن اساسی جامعه خانواده است و این خانواده اگر روابط سالم و استحکام و سالم باشد، جامعه سالم تری پدیدار خواهد شد. از قرآن بهره می گیریم که حقوق و وظایف و ارتباطات و عشق و همه آنچه در قرآن بهش اشاره شده و اصلی ترین وظیفه را به عهده مرد گذاشته با آمدنش به زندان این وظایف ازش گرفته می

شود. باید موارد و مباحث پیشگیرانه تنظیم شود که نگاه به زندانی کردن و نگاه به حکم دادن تغییر کنند. از نظر تقنینی که در طول بهره گیری از روایات قرآن و فرمایشات حضرت آقا که به نوعی متصل است به دین و قرآن و برای همین اشارات و عنایاتی فرمودند ما دنبال مکشوفات و علمی جدید و هوشمند سازی زندان در درون زندان برویم، در شرایطی که خانمی باردار است و خانمی که فرزند آورده از روز اول تولد تا سن بلوغ جایگاه حقوقی و قضایی مادر کجاست؟ در رابطه با این روش تحقیق شود و بررسی شود که آیا دین و قوانین اجازه داده که این فرزند تا سن بلوغ و تا زمانی که مادر در زندان است نگهداری شود؟ از منظر مدیریت می خواهیم دو بعد را در نظر بگیریم یک بعد انسانی و جایگاه انسان شناسی و آن حقوقی که جایگاه و منزلت انسان مطرح هست می خواهد سرمایه گذاری کند برای انسانی که بزه و خطا کرده، عوامل ابزار و اعم از منابع مادی به ویژه در چه جایگاهی قرار دارد که بتواند همچنین فردی را که بزه دچار شده را این را تربیت کند

• دکتر رستمی مدیر کل حوزه ریاست و روابط عمومی و عضو شورای تحقیقات

سازمان زندان ها

در پنل سوم با توجه به صحبت هایی که اساتید داشتند فکر می کنم از لحاظ اهمیت به نوعی مقدم به دو پنل قبلی بود. اگر بخواهیم کاهش جمعیت کیفری داشته باشیم ما باید به استحکام خانواده بپردازیم. ما می خواهیم از اندیشه های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) استفاده کنیم

فرزند هایی که در خانواده هایی که طلاق می گیرند چه اتفاقی برایشان می افتد؟ بنده تقریباً ۱۵ سال در کانون اصلاح و تربیت بودم آمارهایی که داریم که درصدی از فرزندان فقط اسماً با خانواده زندگی می کردند این نشان می دهد درصدی از همین ها به زندان های بزرگسال می روند و این نشان می دهد اگر بخواهیم کاهش جمعیت کیفری داشته باشیم باید استحکام خانواده را لحاظ کنیم. قانون را اجرا کنیم ما نظام نیمه آزادی داریم ما باید بررسی کنیم چند درصد از احکام نیمه آزادی صادر می شود فکر می کنم کمتر از ۵ درصد استفاده می کنیم.

مراقب های بعد از خروج ما چه درصدی از زندانیان را تحت پوشش قرار می دهد؟ اکنون فردی که یک ماه حقوق نداشته باشد چه کار می کند؟ زندانی بعد از دوره ی محکومیتش شلغش را از دست داده اعتبارش را از دست داده و از خانواده ش دیگه جدا شده و ممکن است بچه هایش دچار مواد مخدر و سرقت شده اند. بیشترین جرایم سرقت و مواد مخدر است. مراقبت های پس از زندان ها تاکید شده برای مراقب های پس از خروج تمامی دستگاه های اجرایی باید به سازمان زندان ها کمک کنند.

• جمع بندی پنل استحکام خانواده:

اساتید خیلی خلاصه بر روی تاثیرات ناخواسته ی زندان بر روی خانواده به ویژه بر روی همسر و به روی فرزندان تاکید کردند و پژوهش های مختلف هم این ها را تایید کرده است، ترک تحصیل در بچه های زندانی بسیار است، افت تحصیلی زیاد است و کاهش حمایت اجتماعی و کاهش ارتباطات اجتماعی را داریم بحث انگ زندانی بودن پدر یا مادر که مسئله ای است که خیلی مهم است. به هر حال همسر و فرزندان بی گناه اند ولی ناخواسته مجازات می شود و تحقیق را دیدم در یک مجله جامعه شناسی چاپ شده بود روی کودکان زندانی بررسی صورت گرفته بود بسیاری از آن ها گفته بودند که رفتار پدر ما جرم نیست و هنجار است و حاکمیت مقصر است. و اگر ما توجه نکنیم خود این ها این را به صورت هنجار می دانند و خود این ها می توانند مجرم شوند و تمامی اختلالات روان پدر بچه ها طبق تحقیق ازدیاد پیدا کرده در همسران هم بیشتر شده و به حال برای این ها می شود کارهایی انجام داد. یا مورد دیگر که دختری که مادرش مشارکت کرده در قتل پدر و مادر را زندان بردند و دختر را به پدر بزرگش دادند که ولی او هست و او مدام از طرف ولی سرزش میشود و مقصر دانسته می شود و اقدام به خودکشی می کند. فرمودند از هوش مصنوعی استفاده شود. از روانشناسی قانونی استفاده شود مثل سایر جاها کارشناسی رسمی دادگستری بتواند نظر دهد.

فراز نهایی

- دکتر فرجی ها، عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس تهران و عضو شورای تحقیقات و دبیر علمی اجلاسیه

به نظر می‌رسد که می‌توان به اینجور اتفاق‌های علمی همیشه به عنوان پنجره فرصت نگاه کرد. در جلساتی که با دوستان داریم می‌گوییم که زندان در فرآیند کیفی در انتها واقع شده است و اینکه در انتهای فرآیند هست باعث شده است مسایلی هم در انتها قرار بگیرد. در فرآیند زندان‌های ترمیمی ۶ ماه است که با چندین زندان کشور در ارتباط هستیم، زندان لاکان، زندان عادل آباد، زندان وکیل آباد و زندان مرکزی یزد. تعداد زیادی انسان‌های فهیم و علاقه‌مند که پای صحبت‌های آن‌ها هم می‌نشینیم این‌ها هم بخش عمده‌ای از زندگیشان را در زندان گذرانده‌اند. خانمی در زندان عادل آباد به بنده گفت ۲۸ سال سابقه دارم به ایشان گفتم پس به طور میانگین شما حداقل ۱۰ سال زندان بوده‌اید و خیلی اطلاعات فوق‌ارزشمندی در این مدت جمع‌آوری شد و باید از این فرصت استفاده کرد برای اینکه دغدغه‌های زندان در اولویت‌های سیاست‌گذاری قرار گیرد. نکته‌ای که می‌خواهم اشاره کنم اول آنکه به نظر می‌رسد شاخصی که الان برای ارزیابی اثربخشی زندان داریم یعنی نرخ بازگشت به زندان به نظر من غیر علمی و نامعتبرترین شاخص است من فکر نمی‌کنم در هیچ‌کجای دنیا شاخص ارزیابی این باشد که چند درصد زندانیان به زندان برگشته‌اند. سال‌هاست و دهه‌هاست شاخص‌های ارزیابی عملکرد نهاد‌های عدالت کیفری رفته به سمت شاخص‌هایی که در اختیار آن نهاد و سازمان است و شما هرکاری هم بکنید در زندان هر شرایطی هم فراهم کنید زندانی که از زندان آزاد می‌شود تحت تاثیر عوامل دیگری وجود دارد ما مددجو داریم که پول ندارد سوار تاکسی شود و تا روستا برود. من فکر می‌کنم یک اتفاق مهمی که باید بیفتد این است که نشانگرهای ارزیابی زندان باید معطوف شود به متغیرهایی که در اختیار زندان است. زندان از کارکردهایش صلب آزادی افراد است و این صلب آزادی نباید منجر به خشونت شود نباید منجر به این شود که به سادگی خانواده‌ش را از دست دهد و در زندان مجبور شود کارهایی کند

که بتواند پول سیگارش را در بیاورد، اوقاتش را به بطالت بگذراند. ما می توانیم این شیوه را به سمتی ببریم که این دوره را کرامت مدارانه تر از اینکه الان اتفاق می افتد و این شدنی است. نکته دوم این است که این همه شاخص های نهاد هایی که آمدند برای کنترل جمعیت کیفری چرا از آن ها استفاده نمی شود که به نظر من یکی از دلایل این است که ما این را در نظام کیفری وارد کرده ایم اما فلسفه و مبنایش رو خوب متوجه نشدیم، اگر قاضی خوب قانع نشود که فرد مستحق این نهاد هاست هرگز از آن نهاد ها استفاده نمی کند. چرا قضاوت متقاعد نیستند؟ زیرا می فرمایند این نهاد ها تعلیم هایشان مراقبتی نیست و متهم ممکن است برود و آنجا مرتکب جرم شود و اگر ما بتوانیم در واقع به واسطه این نشست ها و سیاست گذاری ها کمک کنیم که این نهاد ها به فلسفه اصلی خودشان برسند.

اگر ما از نگاه ابزاری فاصله بگیریم و به سمت نگاه جرم شناسی و کیفر شناسی برویم، اگر این نهاد های ارفاقی، وفا دار به این اصول و مبانی آن اصولی که برای آن متولد شده اند اجرا شوند قطعاً قضاوت محترم بیشتر استقبال می کنند.

نکته سوم ظاهراً مسایل زندان مسائلی نیست که با این بودجه و امکانات در کوتاه مدت قابل حل باشد، راهش این است که با نهاد های خارج از زندان تعامل کنیم. تعامل قوه ی قضاییه و انجمن های مردم نهاد و این بارها شده پزشکی گفته است حاضر هستم در هفته دو روز زندان بروم اگر تجهیزات داشته باشند و زندانیان را معاینه کنم. جراح هایی هستند که اعلام آمادگی کرده اند یک بار در ماه جراحی رایگان انجام دهد خیلی انسان ها داریم که حاضرند داوطلبانه به کمک زندان ها بیایند یک ملاحظات امنیتی هست که به نظر من قابل گفتگو است.

اندیشه اصلاح و تربیت و اندیشه ی امنیت زندان این دو وقتی تعارض پیدا می کنند رویکرد امنیتی حاکم می شود. آیا نمی شود با دوستان حفاظتی وارد گفتگو شد؟ من عقیده دارم این نشست ها فرصت خوبی است برای تقویت آن نگاه اصلاح و تربیت. نکته بعدی رویکرد تجربه محوری و رویکرد دانش محوری است: ما هنوز نمی دانیم اثر بخشی مداخله های اصلاحی و مراقبتی را ارزیابی کنیم، یا کار را انجام دادیم با هدف تامین امنیت زندان و هیچ هدفی نداریم که این منجر به امنیت شده یا نه؟ چون

زیر ساخت درستی نداریم و ادبیاتی که استفاده می کنیم ادبیات اداری ماست و برای رفع امور جاری است گنجاندن سرفصل هایی که برای ما این امکان را فراهم می کند که بتوانیم نظام مدیریتی را ارزیابی کنیم از موارد مهمی است که به لطف دوستان انشالله انجام شود. اتاق فکر فوق العاده ای بود. به سهم خودم از تمامی حاضرین تشکر می کنم.

فصلنامه

اصلاح و تربیت

سازمان زندان ها و اقدامات تامینی و تربیتی کشور
معاونت توسعه و مدیریت منابع
دفتر آموزش و پژوهش